

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΜΕΝΟΥ ΦΙΛΗΝΤΑ : Οἱ γλωσσαμύντορες. — Ὀχτάβες.

Κ. ΚΑΒΑΦΗ : Ὁ ἥλιος τοῦ Ἀπογεύματος, Ἡδονή, Ὅταν διεγείρονται.

ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ : Στὰ χρώματα.

ΔΗΜΟΣΘ. ΒΟΥΤΥΡΑ : Τὸ κοριτσάκι μὲ τὰ κόκκινα.

Π. ΜΟΔΙΝΟΥ : Συγκρινὰ Μοτίβα.

Κ. ΦΑΛΤΑΙΤΣ : Μία σελίδα ἀπ' τῆ ζωῆ τοῦ Μητσάνη.

Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑ : Ἀρετή.

ΚΑ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ : Τουρίσι.

Ν. Χ. ΜΠΟΥΦΙΑΝ : Μανιφέστο ζωῆς στὴ τέχνη.

ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ : Αἰσθητικὲς ἀπόπειρες.

OSCAR WILDE : Ὁ τάφος τοῦ Keats.

ROBERTS BURNS : Afton Water.

JOHN KEATS : Σονέτο τοῦ γαλανοῦ.

Γ. ΣΠΑΤΑΛΑ : Δυὸ λόγια γιὰ τὴν «Περίεχσιν» τοῦ Γρ. Ξενόπουλου.

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ : (Θεατρικὰ σημειώματα—Συντάξις).

ΓΡΑΜΜΑΤΑ.

ΟΙ ΓΛΩΣΣΑΜΥΝΤΟΡΕΣ

Καὶ πρὶν ἀκόμη ἀπ' τὸ κήρυγμα τοῦ Ψυχάρη ὁ κάθε ἑλληνας λογοτέχνης ποὺ ἐνίωθε μέσα του τὴ φωτιά νὰ ἐμφανθῇ ὅπωςδήποτε καλλιτεχνικά, καταλάβαινε πὺς ἡ βαλσαμωμένη γλῶσσα ποὺ μᾶς κατασκεύαζαν οἱ δασκάλοι — ποὺ ἀπὸ τέχνη τοῦ λόγου εἶδηση βέβαια δὲν ἔχουνε — δὲν τοῦ εἶναι ἀρκετὴ, γιὰτὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρνηση κάθε ζωῆς ἐνῶ ὁ λογοτέχνης ἔχει νὰ κάνει — δυστυχῶς γιὰ τοὺς λογιότατους — μὲ τὴ ζωή.

Ἔτσι λοιπὸν βγήκε στὴ μέση τὸ γλωσσικὸ ζήτημα.

Ὡστόσο ὅλα τὰ πισωδρομικά στοιχεῖα τοῦ τόπου μας φανήκαν ἐχθρικά στὴ γλωσσικὴ μεταρρύθμιση. Μὰ οἱ λογοτέχνες καὶ γενικὰ οἱ ἀνώτεροι διανοούμενοι καταφρονῶντας τὴς ἐπίσημες κι ἀνεπίσημες αὐτὲς ἀντιδράσεις δουλέβα-νε ἀνεξάρτητα ὥς πού καταφέρανε νὰ τοὺς προσέξει ὁ κόσμος ὁ διαλεκτός — ἐνῶ ὁ πνευματικὰ διαλεκτός, ἀνεξάρτητα ἀπὸ κοινωνικὰς τάξεις —.

Ἐνας ἀπ' τοὺς διαλεκτοὺς αὐτοὺς κι ὁ Βενιζέλος. Εὐτυχῶς γιὰ τὸν τόπο. Τὸ Βενιζέλο δὲν τότε νιώθουνε δυστυχῶς οὔτε οἱ δικοὶ του, τὸν ἀκολουθοῦν ἄλλοι ἀπὸ πίστη κι ἄλλοι ἀπὸ φόβο... καὶ σάλλες του βέβαια ἀντίληψες, μὰ προπάντων στὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ὡστόσο αὐτοὶ ποὺ δοκιμάσανε νὰ κάνουνε τὸ τελευταῖο γλωσσολογικὸ κίνημα δὲν πιστεύω νὰ εἶναι καὶ πολὺ δικοὶ του.

Τὸ ἐμπαιδίστατο μάλιστα γεροντάκι, ποὺ πάσχει ἀπὸ παθολογικὴ ὑπερεξόγκωση τοῦ ἑγώ. Ὁ κλεινὸς λέγω Χατζηδάκης τὸ σέμνωμα τῆς *Γλυνδὸς τῆς τεταρχεινμένης* (ὃ ἐστὶ Πανεπιστήμιον) Πὺς μπορούσε νὰ συχωρέσει στὸ Βενιζέλο τὴν μνηχτὴ ποὺ τοῦφερε ἀπὸ δίπλα στὴν τελευταία σύνοδο τῆς Βουλῆς ;

Ὅταν εἶπε δηλαδὴ πὺς ὁ κ. Χ. δὲν ξαίρει τί τοῦ γίνεται!

Τὸν ξαίρετε σῆς τὸ Χατζηδάκη ; Ὅσοι τὸν ξαίρουνε μὲ καταλαβαίνουν καλά. Λοιπὸν μπορούσε ὁ Χ. νὰ τὸ καταπιεῖ τέτοιο πρᾶμα ;

Τὸ μίσος λοιπὸν ποὺ ἔχει μέσα του γιὰ τὸν καθένα, ποὺ δὲν ἀκολουθεῖ τυφλὰ τὴς γνώμης του σὲ κάθε ζήτημα, μόνον ὅσοι τὸ δοκιμάσανε, μόνον ἐκεῖνοι τὸ ξαίρουνε. Πόσο

μᾶλλον νὰ βρεθῇ ἄνθρωπος νὰ τότε βάλει στὴ θέση του μὲ τέτοια περιοπῇ.

Ἀπὸ τότε λοιπὸν ὁ Χ. αἰσθάνεται ὅχι μίσος, ἀλλὰ λύσσα, καὶ λύσσα σᾶς λέγω κι ἀκούστε με. Μόνον ὅσοι ξαίρουνε τί παθολογικὸ φαινόμενο ἐγωῖσμοῦ εἶναι αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος μόνον ἐκεῖνοι θὰ μὲ καταλάβουνε. Μπρὸς στὸ πάθος του δὲν βρίσκουνε χάρη μήτε ἡ ἐπιστήμη, μήτε ἡ λογική, μήτε ὁ κοινὸς νοῦς, μήτε ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀξιωματος, μήτε ἡ περιοπῇ τῆς θέσης του, μήτε ἡ γνώμη τῶν ἐκλεκτῶν, μήτε ἡ ὑστεροφημία.

Ἔτσι λοιπὸν ἀπὸ τότε ὀρίστηκε νὰ ἐκδικηθῇ.

Ἐνῶ ὅλοι ἐμεῖς οἱ ἄλλοι ποὺ ὅπωςδήποτε καταγινόμεσθε μὲ τὰ ὥραία γράμματα, πρὶν ἀπ' τὴ μεταρρύθμιση, συντραβιούμενοι στὸν ἑαυτὸ μας σὰν τὴ χελώνα μὲς στὴ ὀστράκῃ της, ἀρκοῦμασταν νὰ ταλανίζουμε τὴν κατάστασι. Βρεθῆκανε τρεῖς ἄνθρωποι, τρεῖς ἥρωες ἀληθινὰ, ἄνθρωποι μὲ κοινωνικὴ περιοπῇ καὶ οἰκονομικὰ ἀνεξάρτητοι μάλιστα, ποὺ μὴν ἀναμετρώντας τοὺς κιντύνους ριχτήκανε στὸν ἀγῶνα, νὰ βοηθήσουνε τὸ Βενιζέλο καὶ πρακτικὰ στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ ἔργου. Παραβλέποντας τὴν ἀντίδραση ἀπὸ μέσα, τὴν ἀντίδραση ἀπὸ γῦρο, τὴν ἀντίδραση ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς δικούς τῶνε — «φθόνος γὰρ αἰεὶ τοῖς ζῶσι πρὸς τὸ ὑπέροχον» — περιφρονώντας τὰ μικροπάθη, τῆς μικροζουλίας, τῆς συκοφαντίας, τῆς ραδιοῦργίας τῶν στενοκεφάλων, τῶν σχολαστικῶν, τῶν δημοκόπων, τῶν φανλοκρατῶν, τοῦ καταδισμοῦ, τῆς ἀσυνειδησίας, τῆς μπακαλωσύνης τῶν γραμμάτων, τῶν Βραχιμίων τῆς παιδείας καὶ τοῦ ἀνάξιου ἐλληνικοῦ τύπου, μὴ λογαριάζοντας τοὺς κόπους καὶ μόχθους τοὺς κιντύνους καὶ τὴς κατακραυγῆς ἀναλάβανε τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸ καὶ τὸν καλὸ, τὸ μόνον καλὸ.

Αὐτονοῦς λοιπὸν ἡμεῖς πρόχειρο καὶ αὐτάντρο — τὸ νόμισε αὐτάντρο — νὰ βαρέσει ὁ Χατζηδάκης. Ἀπὸ καιρὸ λοιπὸν ἀρχίσαμε νὰ ὀργανώνει σωστὴ συνωμοσίαν ἐναντίον του, καὶ τὸ πρῶτο πρακτικὸ φάνισμα τῆς συνωμοσίας του εἶτανε ἡ προχειρὴ συγκέντρωση τῶν καλῶν ἐκείνων ἀνθρώπων στὴ Μητρόπολη. Τί ἔγινε ἐκεῖ θὰ τὰ βρῆτε γραμμένα μὲ λεπτομέρεια στὴν «Πατρίδα» 7 Ἰουν. 1919. Μὰ ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔμεινε μὲ στασιωμένα τὰ χέρια,

τούς έδειξε τὸ γρόθο, καὶ τότε δ' κ. Καθηγητὴς Χ, ποὺ ἔχει ἀναγάγει τὴ σοφιστεία στὰ χρόνια μας σὲ περιοπὴ ἀνώτερη μιὰπ' τὴν ἐποχὴ ποὺ γράφθηκαν οἱ «Νεφέλες», δὲν εἶχε ὁ σκότιος ὁ ἄνθρωπος τὸ θάρρος νὰ πεῖ τὴ γνώμη του καὶ τὴς ἐνέργειές του καθαρά καὶ ἑάστερα. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Ὡστόσο βρεθῆκανε καὶ δυὸ Κύριοι, ὁ κ. Καραπάνος καὶ ὁ κ. Γκίνης ποὺ μὲ τὴ διαμαρτυρήσῃ τους γιὰ τὸ σκοπὸ τῆς παρασυναγωγῆς ἐσώσανε—γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ—τὴν ἀστυκὴ Ἑλλην. διανόηση.

Γιὰ τὸν κ. Κουλουμβάκη—ποὺ ἀπορεῖ μὰ τὴν ἀλήθεια κάθε ἴσως ἄνθρωπος, πὼς βρέθηκε δὲ ἓνα πρωτὶ αὐτοῦ ὁ Κύριος μέσα στὸ αὐτοκίνητο τοῦ Νομάρχου Ἀθηνῶν!—Γιὰ τὸν κ. Κουλουμβάκη λοιπόν.... θὰ τοῦ κάνω τὴν ἐξαιρετικὴ τιμὴ νὰφίσω νὰ τοῦ μιλήσει ὁ γέρο Ὁμηρος:

— Σὺ οὐτ' ἐν πολέμοις ἐναρϊθμῖος οὐτ' ἐνὶ βουλῇ!

Γιὰ τὸν κ. Μενάρδο ἥδη γράφηκε τὸ

— Καὶ σὺ Μενάρδε:.....

Γιὰ τοὺς ἄλλους:.....

«Τούτους οὐδαμοῦ λέγω».

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΟΧΤΑΒΕΣ

Στὴν ἀγκαλιά μου ἔλα καὶ γεῖρε
στὰπαλομέταξα μαλλιά μου
τὰ ξανθά, τὸ ἰδρωμένο σῶμα
σου μέτωπο. Ἀπὸ τὴν καρδιά μου
μὲ ἄλκον αἶμα θὰ σὲ θρέψω,
κίτταν τὸ βλέμμα μου σοῦ στρέψω,
κάνεις δὲ θὰ σὲ κράξει: στείρε.
Στὴν ἀγκαλιά μου ἔλα καὶ γεῖρε!

* *

Ὡ ἔλα, κὶδ ἴδρος μου εἶνε μύρο,
μιὰπ' τὴ θουσοπηγὴ τῆ ζωῇ μου
(ζωὴ ἐνὸς μπουμπουκιού ἀνθουσίμου)
δροσιὰ ζωῆς μὲ τὰ φιλιὰ μου
πίνε, ὦ Καλέ, στὴν ἀγκαλιά μου
καὶ μέθα ἀπὸ ζωῇ, κίτπλώσου.....
Στὸ ρόδινο χαμόγελό σου
θ'ἀνδοβολήσῃ ἡ φύση γύρω.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΔΗΛΩΣΗ

Ἀπ' αὐτὸ τὸ φύλλο ὁ τακτικὸς μας συνεργάτης καὶ γνωστὸς γλωσσολόγος Μένος Φιλήντας παίρνει τὴ θέση τοῦ διευθυντῆ στὴν ἐπισημονικὴ τῶν γραμμάτων ἔρευνα καὶ γενικὰ στὴν ὕλη ποὺ ἀφορᾷ, σὲ κάθε τι ἐπιστημονικὸ, πάντως ὅμως μέσ' τὰ ὅρια τοῦ φιλολογικοῦ χαρακτήρα.

Ἔτσι λοιπὸν ἔξδὸν τὴν καθαρῶς λογοτεχνικὴ ὕλη ὁ Βωμὸς θὰ δημοσιεύῃ ἄρθρα γλωσσολογικά, ἄρθρα Βυζαντινολογικά, ἱστορία τῆς γλώσσας, λαογραφία, γλωσσικὴ κριτικὴ, ἐτυμολογικά, γλωσσάκια, ἀνέκδοτα δημοτικὰ τραγούδια καὶ κάθε τι σχετικὸ. Παρακαλοῦμε λοιπὸν κάθε λόγιό δικό μας καὶ ξένο νὰ λάβει τὴν καθήκον νὰ μᾶς τιμήσῃ καὶ μὲ τὴ τέτοιω λογικὴ συνεργασία του.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Ο ΗΛΙΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΟΣ

Τὴν κάμαρην αὐτὴ, πόσο καλὰ τὴν ξέρω.
Τώρα νοικιάζονται κι αὐτὴ κ' ἡ πλαγινὴ
γιὰ ἐμπορικὰ γραφεῖα. Ὅλο τὸ σπῖτι ἔγινε
γραφεῖα μεσιτῶν, κ' ἐμπόρων, κ' ἑταιρειῶν.

Ἄ ἡ κάμαρην αὐτὴ, τί γνώριμὴ ποῦ εἶναι.

Κοντὰ στὴν πόρτα ἐδῶ ἦταν ὁ καναπές,
κ' ἐμπρὸς του ἓνα τουρκικὸ χαλί·
σιμὰ τὸ ράφι μὲ δυὸ βάζα κίτρινα.
Δεξιὰ—ὄχι, ἀντικρὺ, ἓνα ντολάπι μὲ καθρέπτη.
Στὴ μέση τὸ τραπέζι ὅπου ἔγραφε
κ' ἡ τρεῖς μεγάλες ψάθινες καρέγλες.
Πλάι στὸ παράθυρο ἦταν τὸ κρεβάτι,
ποὺ ἀγαπηθήκαμε τόσες φορές.

Θὰ βρίσκονται ἀκόμη τὰ καῦμένα πουθενά.

Πλάι στὸ παράθυρο ἦταν τὸ κρεβάτι·
ὁ ἥλιος τοῦ ἀπογεύματος τῶφθανε ὡς τὰ μισά.

.....Ἀπόγευμα, ἡ ὥρα τέσσερες, εἶχαμε χωρισθεῖ
γιὰ μιὰ ἐβδομάδα μόνο.....Ἀλοίμονον,
ἡ ἐβδομάς ἐκείνη ἔγινε παντοτινὴ.

1919

ΟΤΑΝ ΔΙΕΓΕΙΡΟΝΤΑΙ

Προσπάθησε νὰ τὰ φυλάξεις, ποιητῇ,
ὅσο κι ἂν εἶναι λίγα αὐτὰ ποὺ σταματοῦνται.
Τοῦ ἐρωτισμοῦ σου τὰ ὁράματα,
Βάλ' τα, μισοκρυμμένα, μὲς τὲς φράσεις σου.
Προσπάθησε νὰ τὰ κρατήσεις, ποιητῇ,
ὅταν διεγείρονται μὲς τὸ μυαλό σου,
τὴν νύχτα, ἢ μὲς τὴ λάμψη τοῦ μεσημεριοῦ.

1916

ΗΛΟΝΗ

Χαρὰ καὶ μύρο τῆς ζωῆς μου ἡ μνήμη τῶν ὥρων
ποὺ ἦθα καὶ ποὺ κράτηξα τὴν ἡδονὴ ὡς τὴν ἡδονή
Χαρὰ καὶ μύρο τῆς ζωῆς μου ἔμένα,
ποὺ ἀγνῆθηκα καὶ ποὺ ἀποστράφηκα
τὴν κάθε ἀπόλαυσιν ἐρώτων τῆς ρουτίνας.

1917

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

“ΒΩΜΟΣ”, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΘΗΝΑ ΛΕΩΦ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 25

Τηλεφ 145

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΠΥΡΟΣ ΜΟΣΧΟΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΒΡΑΚΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΜΕΝΟΣ ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Ἰδιοκτησία δμωνύμου συνεταιρισμοῦ.

Συνδρομὴ Ἑσωτερικοῦ καὶ Ἐξωτερικοῦ: τὸ χρόνο δραχ. 10
ἑξάμηνη δραχ. 6

Γράμματα συνδρομῆς καὶ ὅ,τι σχετικὸ μὲ τὴν ἀκόλουθὴ διεύθυνση:
Ἐκδοτικὸν συνεταιρισμὸν «Βωμὸς» Λεωφ. Πανεπιστημίου 25

Καθένας ἐπεύθυνος γιὰ ὅ,τι γράφει.

Γραμματεὺς τῆς συντάξεως

ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΚΑΡΑΛΗΣ

Ὡραὶ γραφείου 9 1)2—11 1)2 πλὴν τῆς Κυριακῆς.

ΣΤΑ ΧΩΜΑΤΑ

Στὸ σπῖτι τῆς Φωτοῦλας ὄλα ἦταν ἄνω κάτω πέθαινε ἡ μάννα της. Τόσες ἡμέρες τώρα, αὐτὴ κανέναν δὲν τὴν πρόσεχε. Μόλις εἶχανε καιρὸ νὰ τῆς ρίξουν καμμιά σπλαχνικὴ ματιά, κανένα γλυκὸ λόγο οἱ καλὲς γυναῖκες οἱ γειτόνισσες καὶ κάποιες μακρινὲς συγγένισσες, ποὺ παραστῆκαν τὴ βαριάρρωστη. Μὰ καὶ χωρὶς γὰ θέλανε τὴ σπρωχναν, τὴν τραδούσανε σὰν τὸ κουρέλι τὴ μικρούλα ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Λησμονοῦσανε νὰ τῆς δώσουν καὶ νὰ φάη. Καὶ πὼς τῆς τὸ δὶναν αὐτὸ τὸ φαί, καὶ πὼς τὴν πλαγιάζανε στὸ πρόχειρο στρωσίδι της, κι' ὅχι πειὰ στῆς μάννας τὸ πλευρό! Ἐκείνες οἱ φροντίδες τους οἱ χωρὶς φίλτρο, οἱ ἀνήσυχες λοξές τους οἱ ματιές, καὶ τὰ μισὰ τους λόγια τὰ πονόψυχα γιὰ τὴ Φωτοῦλα καὶ γιὰ κάποια συφορά ποὺ θὰ τὴν ἔφτανε, καὶ ποὺ αὐτὴ, ἡ μικρὴ Φωτοῦλα, δὲ μπορούσε μὲ τ' ἄθωα της μάτια νὰ τὴν ἀγναντεψῇ καὶ νὰ τὴ νοιαστῇ νὰ φτάνῃ, τῆς κρυῶναν τὴν καρδιά. Πολλὲς φορές συμαζεμένη σὲ καμμιά παράμερην γωνιά, ἔκλαιγε ἡ Φωτοῦλα σιγανὰ χωρὶς καλὰ νὰ ξέρῃ τὸ γιατί, παρὰ μονάχα πὼς ἡ μάννα ἦταν ἄρρωστη, μὰ καὶ χωρὶς αὐτὸ νὰ τὸ καλοκαταλαβαίνῃ ἑάστερα στὸ νοῦ της τί σημαίνει. Ἐκλαιγε ἡ Φωτοῦλα σιγανὰ, πίσω ἀπὸ τοῦ μαγειριοῦ τὴν πόρτα, μισοκρυμμένη ἀπὸ τῆς μάννας τὰ φουστάνια, ποὺ κρεμόνταν ἐκεῖ πέρα, ἔρημα. Μὰ ἔκλαιγε καὶ ἑαφνικὰ πολλὰς φορές μὲ κάτι νευρικὰ ξεφωνητά, τόσο ποὺ οἱ πονόψυχες γυναῖκες τὴν τριγυρίζαν καὶ τὴ ρωτοῦσαν τὸ τί εἶχε. Κ' ἐπιμέναν καὶ καλὰ νὰ μαρτυρήσῃ τὸ παιδί, καὶ τὸ βασανίζανε μὲ τὰ ρωτήματά τους. Ἐξερνε αὐτὸ τί εἶχε, μὰ δὲ μπορούσε νὰ τὸ πῇ. «Ἡ μάννα ἦταν ἄρρωστη», μὰ δὲ μπορούσε ἑάστερα στὸ νοῦ του νὰ τὸ καθαρίσῃ, κ' ὅστερα στῆς ἀδιάκριτες γυναῖκες νὰ τὸ παραστήσῃ, αὐτὸ ποὺ κ' οἱ ἴδιες τους τὸ ξέρανε καλύτερα.

Διῶχναν οἱ γυναῖκες τὴ Φωτοῦλα μαλακά, χωρὶς νὰ δέχωνται κανέν' ἀπὸ τ' ἀντίλογα καὶ τὰ παρὰπὸνά της. Τὴ διῶχνανε μακριὰ ἀπ' τῆς ἄρρωστης μάννας τὸ κρεβάτι. Μὰ κάποτε κατάφερνε νὰ γλιστρήσῃ μέσα, πρὶν κανέναν νὰ τὴ ᾄδῃ. Καὶ τότε μοναχὰ τῆς μάννας ἡ ματιά τὴν πρόδιδε τὴν ἀμοιρῇ Φωτοῦλα. Γιατὶ τῆς μάννας ἡ ματιά, ἡ ἀμίλητη, τὴ θύρα παραφύλαγε γιὰ τὸ παιδί· καὶ κάθε τῆς μουγγό, παραλυμένο κίνημα γι' αὐτὴ ἦτανε, γιὰ τὴ

Φωτοῦλα. Τὸ στόμα πειὰ τῆς ἄρρωστης εἶχε σφραγιστῇ· ἔδγαζε κανένα μουγκρισμα ἄγριο κάποτε, μὰ λόγου νόημα δὲ μπορούσε πειὰ νὰ ξεχωρίσῃ. Ἀχ, καὶ σ' ὅλη τὴ ζωὴ θὰ τὴ θυμᾶται ἐκείνη τὴ ματιά ἡ Φωτοῦλα ἡ φτωχὴ. Τότε μ' ἓναν ἄγωνα ἀπελπισμένο σήκωνε τὸ χέρι ἡ ἄρρωστη, γυμνὸ καὶ κοκκαλένιο, κ' ἔδιωχνε τῆς γυναῖκες τῆς παραστατοῦσες, ποὺ τῆς κάναν τῆς ἄρρώστειας τὸ κρεβάτι πειὰ σκληρό· ἔφερνε στὰ μάτια τὴν παλάμη γιὰ νὰ δείξῃ πὼς δὲ θέλει πειὰ νὰ βλέπῃ κάποιες ξαδέρφες τῆς παλιές, κάποιες γειτόνισσες καλοθελήτρες, ποῦτανε μαζί τῆς μαλλωμένες, καὶ τώρα αὐτὲς ἀρπάζανε τὴν ὥρα νὰ κοπιᾶσουν καὶ νὰ θροναστοῦνε σπῖτι. Τῆς ἀναμέριζε ἔτσι, τῆς ἔδγαζε ὅξω ἀπὸ τὴ θύρα, χωρὶς νὰ τολμοῦν αὐτὲς ν' ἀντισταθοῦνε στὴ ματιά καὶ στὴ χειρονομία της. Κ' ἔμενε ἡ Φωτοῦλα μὲ τὴ μάννα μοναχῇ. Καὶ ζύγωνε στὴ μάννα, ὁπᾶκοι στῆς ματιᾶς τῆς τὸ μαγνήτι. Γιατὶ τὸ χέρι πειὰ τῆς μάννας ἔμενε νεκρό, ὅστερα ἀπὸ κείνον τὸν ἄγωνα. Κ' ἡ Φωτοῦλα δὲ μιλούσε, ἐνῶ κάτι φαινότανε πὼς ἤθελε νὰ πῇ, κ' αὐτὴ κ' ἐνῶ ξάρωνε τὰ φρούδια ἐτοιμῇ νὰ κλάψῃ, ἡ ὄψη τῆς γινότανε στρυφνὴ, μὰ ἡ μικρούλα δὲ μπορούσε νὰ πονέσῃ, καὶ στεκότανε ψυχρὴ μπροστὰ στὴ συφορά της, ὅπως ὄλα τὰ παιδιά. Κ' ἡ μάννα; Κάποια πολεμοῦσε λόγια ἀγαθὰ νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὰ δόντια της τὰ κλειδωμένα· καὶ τὸ στήθος της ζητοῦσε ἀπ' τὸ μολύδι ποὺ τὸ βάραινε ν' ἀλαφρωθῇ καὶ τὸ κορμί της τρεμοσάλευε, μὰ πάντα ἀσάλευτῇ ἔμενε ἡ γυάλινη ματιά της, καρφωμένη στὸ παιδί, ὡς ποὺ τέλος ἓνα δάκρυ μαζί μ' ἓνα πνιχτὸ ἀναφυλλητὸ τὴ ρίχναν πάλι τὴ γυναῖκα στὸ θανάσιμο τὸ βῆθος της. Τότε κ' ἡ μικρὴ Φωτοῦλα τρομασμένη πειότερο, παρὰ συγκινημένη, ξεπετιώταν ὅξω ἀπὸ τὴ θύρα, καὶ πήγαινε στὸν κρυφὸν της νὰ κλάψῃ μοναχῇ.

Ἐκεῖ κοιμῶταν, ὅταν ἦρθανε μιὰν αὐγὴ, βαθιὰ χαράματα, ἦρθανε καὶ τὴν ἐπνῆσαν οἱ καλὲς γυναῖκες, καὶ τὴ σηκῶσαν μὲ τὸ στανιό. Ἀρρωστος ἦταν ὁ ὕπνος τοῦ παιδίου· παραμιλοῦσε καὶ φοδέρριζε· κ' αὐτὸ τὸ σκουνοῦσαν, καὶ τὸ τραδούσανε νὰ τὸ φέρουνε στὰ συγκαλά του. Καὶ καθὼς τ' ἀφήσανε νὰ πέσῃ πάλι, ἀμέσως καταλάγιασε καὶ σάπησε. Τέλος ἔσκυψε ἀπὸ τῆς γυναῖκες μιὰ κ' ἄρχισε σι' ἀφτί νὰ τοῦ μιλάῃ, λέγοντας πὼς τὸ γυρεύει ἡ μάννα του.

— Δέν είναι πειά ἄρρωστη, ἔγινε καλὰ καὶ θέλει τὴ Φωτούλα.

Τότε ἀνασηκώθηκε χλωμὴ ἡ Φωτούλα, ἔφερε ἀμίλητη τριγύρω τὴ ματιὰ της, κι' ἄφησε νὰ τὴν πάνε στὴ μάννα της σιμά. Τὴ σήκωσε στὰ χέρια ἡ γειτόνισσα, κι' ὄχι καμμιὰ ἀπὸ τὴς καλὲς τῆς θεῖες της, ποὺ δὲν τῆς χώνευε οὔτε αὐτὴ ἡ μικρούλα. Κ' ἔτσι τὴ φέρανε στῆς μάννας τὸ κρεββάτι· καὶ τὴ βάλανε νὰ σκύψῃ ἀπάνου ἀπ' τὸ κρεββάτι, καὶ νὰ φιλήσῃ τὰ χέρια καὶ τὸ μέτωπο τῆς μάννας. Κ' ἦτανε τώρα γαληνὴ, ἀναπαμένη ἡ μάννα πειά· καὶ κλειστὰ ἦτανε τὰ μάτια της, τὰ τόσο ἀγριωπά, ποὺ μ' ὅλο αὐτὸ ἦτανε τόσο γιομάτα γλύκα, ἀκόμα καὶ τὸ περασμένο βράδυ, γιὰ τὴ Φωτούλα τὴ μικρή. Μὰ τώρα ἡ μάννα δὲ σείστηκε, δὲ σάλεψε, δὲ ἀνοιξε τὰ μάτια, δὲ ἔβγαλε ἄχνα νὰ δείξῃ πὼς γνωρίζει τὸ παιδί. Κρύα ἦτανε τὰ χέρια καὶ τὸ μέτωπό της, καὶ τ' ὅλο της ἀνάδινε μιὰ φύχρα, μιὰν ἀγάπης ἐρημιὰ γιὰ τὴ Φωτούλα, τὴ στιγμὴ ποὺ τὴ βάλανε νὰ τὴ φιλήσῃ καὶ τῆς λέγαν ἀπὸ πάνω·

— Κοιμάται τώρα... ὕστερα θὰ ξυπνήσῃ... φίλησέ τὴν ἡσυχᾶ... εἶναι κουρασμένη... Φίλησέ τη, καὶ θὰ πᾶς νὰ μείνῃς σπῖτι μας μὲ τὴν Ἀννίτσα, ὡς ποὺ νὰ γυρίσῃ ἡ μάννα σου... Λίγο θὰ λείψῃ, κ' ὕστερα θὰ γυρίσῃ πάλι...

Ἐπρεπε ἡ Φωτούλα πολὺ ν' ἀπορήσῃ μὲ τὰ λόγια αὐτά, καὶ πὼς θὰ πάῃ ἡ μάννα κάπου, ἀφοῦ ἔτσι ἦτανε στὸν ὕπνο της παραδομένη, ἀξύπνητη. Κ' ἔπρεπε πολὺ πικρὸ νὰ τῆς φανῇ τὸ πὼς ἡ μάννα τῆς φερνόταν ἔτσι, ἀκαρδῶς σὰ νὰ τῆς ἦταν ξένη. Μὰ βαρὺς ἦταν ὁ νοῦς της, κ' ἡ καρδιά της ἦτανε θολή· κ' ἴσως ἦταν αὐτὸ ἀπ' τὸν ἀγουροκομμένον ὕπνο της, μὰ πάλι ποῖος ξέρει ποιά φουσούσε τρικυμιᾶς ἀνεμοζάλη στῆς μικρούλας τὴν καρδιά.

Ἐμεινε ἡ Φωτούλα ἀπ' τὴν αὐγὴ παίζοντας μὲ τὴν Ἀννίτσα, τὸ τρανὸ κορίτσι, ποὺκανε σὰ νάτανε κι' αὐτὸ μικρό, ἴσα μὲ τὴ Φωτούλα. Ἦτανε καλῆς καρδιάς, ὅλο ἓνα γέλιο καὶ παιγνίδι αὐτὸ τὸ πλάσμα. Κ' ἔτσι τὴ Φωτούλα τὴν κατάφερε νὰ λησμονήσῃ καὶ τὸ σπῖτι τὸ δικό της, καὶ τὴ μάννα της νὰ μὴν τὴν ἀποζητήσῃ. Ὅμως μ' ὅσα πάλι κι' ἂν τῆς ἔκαμε χοντρά χωρατὰ καὶ παράξενα παιγνίδια, δὲ μπόρεσε ἡ Ἀννίτσα νὰ τὴν κάμῃ νὰ γελάσῃ τὴ Φωτούλα. Ὅλημέρα δὲν ἔφυγε ἀπὸ κοντά της, καὶ δὲν ἔπαψε νὰ τῆς κρατῇ συντροφιά στενὴ. Κάποτε μονάχα, ἐκεῖ κατὰ τ' ἀπογεῖμα, εἶπε ἡ Ἀννίτσα στὴ Φωτούλα πὼς θὰ λείψῃ μιὰ στιγμὴ. Καὶ μάζεψε ἀπ' τῆς γλάστρες τῆς βασιλικῆς κι' ἄλλα φτωχικὰ λουλούδια, κ' ἔφυγε δίνοντας λίγα ἀπ' αὐτὰ καὶ στὴ Φωτούλα μαζί μ' ἓνα φιλή.

Κ' ἔμεινε ἡ Φωτούλα τώρα ὁλομόναχη στὸ σπῖτι. Καὶ βγήκε στὴν αὐλὴ, καὶ γύριζε μὲ τὴν καρδιά ἀδειανή, κι' ὅλο ἡ ὀξω πόρτα τὴν τραβοῦσε. Στὸ δρόμο παίζανε τῆς γειτονιάς τὰ κοριτσάκια. Ἀνοιξε ἡ Φωτούλα καὶ στάθηκε ἀντικρὺ τους σοβαρῇ, καὶ τὰ βλέπε μὲ ξαφνικὴ ματιὰ νὰ παίζουσε, σὰ νὰδὲλεπε πρώτη φορὰ παιδιὰ. Παρατήσαν αὐτὰ τὸ παιγνίδι, καὶ τριγυρίσανε τὴν ἀγνωστὴ καὶ τὴν κυτάνε ξαφνισμένα κι' αὐτὰ μὲ τὴ σειρά τους. Τὸ κορίτσι ἔδειχνε κάποιο καμάρι ἀπάνου του. Κ' ἔπαιζε τὰ λουλούδια, κ'

ἔδειχνε κάποια ἄλλα τῆς Ἀννίτσας χαρίσματα μικρόχαρα, κ' εἶπε στὰ παιδιὰ:

— Ἐμένα πέθανε ἡ μάννα μου...

Αὐτὴ, ἡ φτωχούλα κ' ἡ ἀσήμαντη, ποὺ κανέναν δὲν τὴ φρόντιζε στὸ σπῖτι ὅσον καιρὸ βαστούσε τῆς μάννας ἡ ἀρρώστεια, τώρα εἶχε πάρῃ μιὰ μεγάλη ιδέα ἀπὸ τὰ χάρδια τῆς Ἀννίτσας, κ' εἶχε ξεσταθῇ ἡ μικρὴ της ἡ καρδιά. Νά, ποὺ καὶ λουλούδια, καὶ τόσα ἄλλα πράγματα φανταχτερὰ τῆς χάρισε ἡ Ἀννίτσα. Πέθανε ἡ μάννα τῆς Φωτούλας, κ' ἡ Φωτούλα ἦτανε περήφανη... Κάτι σημαντικὸ στάθηκε στὴ ζωὴ της. Ὅλοι θὰ τὴν προσέχαν τώρα. Μὰ εἶνε μυστήριό πὼς τὸ καταλάβαινε ἡ Φωτούλα αὐτό, καὶ πὼς τὸν ἐνοιθε τὸ θάνατο μὲ τὴ δική της γνώση.

— Πέθανε ἡ μάννα της! εἶπαν τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ, χωρὶς κι' αὐτὰ καλὰ νὰ ξέρουν τὸ τί λέγαν, ὅπως κ' ἡ Φωτούλα.

— Πάει στὰ χώματα! εἶπε ἓνα ἀπὸ τὰ πειὸ μικρά, κάνοντας πὼς ἤξερε καλύτερα.

Καὶ ξαναρχίσαν τὸ παιγνίδι, ἐνῷ ἡ Φωτούλα ἔμεινε ἀκίνητη, μὲ τὰ λουλούδια στὰ μικρά της χέρια, βλέποντας πότε τὰ παιδιὰ καὶ πότε τὰ λουλούδια μὲ ματιὰ ποῦ, θάλεγε, ἦτανε κούφια κ' ἦταν ἐρημὴ ἀπὸ κάθε σκέψη.

Δὲν ἄργησε ἡ Ἀννίτσα νὰ γυρίσῃ. Καὶ γύρισε μὲ μάτια κόκκινα, ὅμως καὶ μὲ χάρδια πειὸ πολλὰ γιὰ τὴ Φωτούλα. Μὰ τὴν ἤρε αὐτὴ τώρα νευρική, ἔτοιμη γιὰ κλάματα.

— Πὼς πέρασες, Φωτούλα μου; Δὲν ἄργησα πολὺ; εἶπε ἡ Ἀννίτσα. Μὴ σὲ πείραξε κανένα παλιοκόριτσο;

Κύταξε τὰ σουφρωμένα φρύδια της, ποὺ δείχναν κάποιο πόνου σφίξιμο.

— Ἐγὼ θέλω νὰ πάω στὴ μάννα μου! εἶπε τέλος ἡ μικρή.

— Ἡ μάννα σου λείπει, εἶπε σοβαρῇ ἡ Ἀννίτσα... μὰ θὰ γυρίσῃ σὲ καμπόσες μέρες. Ἦταν ἄρρωστη λιγάκι... κι' ἀποφάσισε νὰ πάῃ ταξιδί... κι' ἄφησε παραγγελιά νὰ σὲ προσέχω γ'ὼ πολὺ, πολὺ, καὶ νὰ σ' ἀγαπάω...

— Τῆς ἔδωσες καὶ τὰ λουλούδια; εἶπε παράξενα ἡ μικρή. Κ' ἔδλεπε τὰ δικά της.

— Ναί, τῆς τὰδωκα γιὰ τὸ ταξιδί! εἶπε ἡ Ἀννίτσα ξαφνισμένη. Εἶπα πὼς τῆς τὰστείλες ἐσύ...

Καὶ δὲν κρατήθηκε ἄλλο. Τὰ μάτια της ἀναδακρύσανε, μ' ὅλο ποῦ ἤθελε νὰ κρυφτῇ ἀπὸ τὸ κορίτσι.

— Ἡ μάννα μου πάει στὰ χώματα! εἶπε τότε, μὰ δὲν ἔδειχνε σκοπὸ γιὰ κλάματα τ' ἄθωο παιδί.

— Ποῖος σοὺ τῶπε αὐτό; εἶπε ἡ Ἀννίτσα τρομασμένη.

Καὶ δὲν τῆς ἔδωσε καιρὸ πειὰ τῆς Φωτούλας νὰ πῇ τίποτ' ἄλλο. Σηκωτῇ τὴν ἔφερε στὸ σπῖτι. Ὡς τὸ βράδυ πέρασανε μαζί μὲ τὰ παιγνίδια, καὶ τὴ νύχτα κοιμήθηκε ἀγκαλιὰ ἡ Φωτούλα μὲ τὴν Ἀννίτσα τὴν καλή. Κοιμήθηκε ἀπαλὰ κι' ἀναπαμένα, καὶ στὸν ὕπνο της ποῖος ξέρει τί εἶδε καὶ τί ἄκουσε. Γιατί, πρῶτ' πρῶτ', ἀνακάθισε στὸ στρώμα, καὶ τὴν ἤρε κ' ἡ Ἀννίτσα μὲ τὰ μάτια της ἀσάλευτα νὰ βλέπουν κατὰ τὸ παράθυρο τὸ φωτισμένο. Τὴν πλάγιασε καὶ πάλι μὲ τὰ χάρδια, μὰ ἡ Φωτούλα ἀνασηκώθηκε

ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΑΚΙ ΜΕ ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ

Καθισμένος παρήμερα κύταζε τὶς δυὸ φίλες, ποὺ περπατοῦσαν κοντὰ στὴν εἴσοδο τοῦ κήπου καὶ μιλοῦσαν, γελοῦσαν. Εἶχαν τόση ὥρα κεῖ νὰ περπατοῦνε καὶ νὰ τὰ λένε. Καὶ κείνη πάντα ἀπέφευγε νὰ κυτᾶι στὸ μέρος μου, καθὼς ἐρχόταν ἢ καθὼς ἔκαναν πάλι, νὰ γυρίσουν.

Καὶ ὅταν κάποτε, τύχαινε νὰ πέσει ἡ ματιὰ της ἐκεῖ ποὺ καθόμουν, σὲ μένα, εὐθὺς μισόκλεινε τὰ μάτια καὶ σήκωνε τὸ κεφάλι γυρίζοντάς το ἀλλοῦ.

Πολλὲς φορὲς ἔπεφτε καὶ ἡ ματιὰ τῆς ἀδελφῆς μου πάνω μου γελαστή, ἀλλὰ σὰ νὰ μὴ μπορούσε νὰ μὲ κυτᾶι καλὰ! Μοῦ φαινόταν ὅμως, ἀπὸ μιὰ λάμψη τῆς ποῦ-βλεπα τότε, νὰ γίνεται στὰ μάτια της, ἀλλοιωτικὴ, πὼς εὐχαριστιότανε γιὰ τὸ πάθημά μου, γιὰ τὴν περιφρόνηση ποὺ τραβοῦσα. Ἀλλ' εἶχα χάσει τὴν ντροπὴ κ' ἔμενα κεῖ σὰ ζητιάνος.

Καὶ χωρὶς ἄλλο, θὰ τῆς τῶχε πεῖ ἡ φίλη της, θὰ τῆς εἶπε πὼς κατὰ πῆγα νὰ τῆς πῶ καὶ τί μοῦ ἀπάντησε!

— Ἐ καί; εἶχα πεῖ.

Ἀλλὰ καὶ τί κουτὰ πῆγα νὰ τῆς μιλήσω! Θὰ τὰ διηγίτηκα! Τῆς εἶχα πεῖ:

— Δεσποινὶς Λιλίκα, ἤθελα δυὸ λέξεις νὰ σᾶς πῶ..

— Τί εἶπατε; μοῦ ἔκανε αὐτὴ μισοκλείνοντας τὰ γαλανὰ της μάτια μ' ἓνα κούνημα τῆς κεφαλῆς.

Κεῖν ὁ βλάκας, τὰ ξαναεἶπα, ἀλλὰ σὰ βρεμμένος.

— Μπᾶ! μοῦ εἶπε περγελαστικά, καλλίτερα ὅμως μοῦ φαίνεται μένα, νὰ τίς φυλάξεται νὰ τίς πῆτε ἀλλοῦ!

Θὰ τῆς τὰ διηγίτηκα δίχως ἄλλο!..

Εἶχα κόψει ἓνα λουλούδι τὸ μάθησα, δάγκασα τὴν καρδιά του καί, ὡς τὸ πῶ, εἶπα καὶ κατὰ λόγια ἔτσι, σὰ νὰ-κανα μάη! Καὶ θύμωνα, θύμωνα, τώρα περισσότερο, ἐνοντίον τῆς ἀδελφῆς μου, ποὺ μοῦ φαινόταν πὼς εὐχαριστιόταν γιὰ τὴν τυραννίαν, γιὰ τὴν περιφρόνηση, ποὺ βλέπε νὰ μοῦ κάνει.

Ἀπὸ καιρὸ μένοχλοῦσαν ὅμως, τὰ κρυφομιλήματα τους, ποῦπερε τὴ Λιλίκα παρήμερα καὶ φρες μιλοῦσαν. Μοῦ εἶχε περάσει μιὰ ιδέα πὼς κύταζε νὰ τὴν τραβήξῃ ἀπὸ μένα.

— Δὲν εἶνε παράξενο, ἔλεγα, νὰ τῆς λέει γιὰ κάποιον ἄλλον, ποὺ θὰ βλέπανε στὸ σχολεῖο, διὰν βρισκόντουσαν κλεισμένοι!

Κ' εἶχα ἀρχίσει νὰ μισῶ τὴν ἀδελφή μου, ποὺ ἀντὶ νὰ μὲ βοηθᾷ ζητοῦσε καὶ εἰμώνα βέβαιος, ἔτσι νόμιζα, ζητοῦσε νὰ τὴν ξεμυαλίσει! Καὶ μὴ δὲν τῶξερε; Μὰ καὶ οἱ πέτρες τοῦ σπιτιοῦ μας ἀκόμα, τῶχανε μάθει!

Ἐπιτέλους σηκώθηκα κι' ἀνέβηκα πάνω. Εἶχα μιὰ ἐπιθυμία νὰ τίς ἐκδικηθῶ!

Πῆγα στὸ δωμάτιό μου κ' ἐκάθησα πολεμώντας νὰ κρατηθῶ ἐκεῖ, ἀπὸ κατὰ ποὺ μεσάρωνε νὰ πεταχτῶ καὶ νὰ πάω κάτω πάλι, νὰ βλέπω..

— Μὰ γιατί, μὰ γιατί; εἶπα.

Τὰχα χάσει ὁ δύστηνος!

— Δὲν ἔπρεπε ἔτσι νὰ τὸ κάνω, ἔλεγα, ἔπρεπε ἀλλοιῶ-τινα! Μὰ πὼς!

Κι' ὅλοι τὸ ξέρανε στὸ σπῖτι ὅλοι! Καὶ μαζί μὲ τὴν

καὶ δευτέρη φορὰ, κ' ἔμεινε κ' εἰς βουδὴ, καὶ δὲν ἤθελε νὰ πῇ τὸ τί εἶχε. Ἀνάγκασε τὴν Ἀννίτσα νὰ ντυθῇ καὶ νὰ τὴ βγάλῃ στὴν αὐλὴν, λέγοντας πὼς, ὅπου κι' ἂν εἶναι, θὰ γυρίσῃ ἡ μάννα της...

Καὶ τότε χτύπησε ἡ θύρα τῆς αὐλῆς. Μὰ δὲν ἦταν, ὄχι, ἡ μάννα, ἦταν ὁ πατέρας τῆς Φωτούλας. Μαῦρος κι' ἀγνώριστος, τὴν πῆρε σοβαρὸς στὴν ἀγκαλιὰ του, ἀμίλητος. Κ' ἔτσι τραβήξαν. Ἡ Φωτούλα ἦτανε χαρὰ γεμάτη. Ἦξερε αὐτὴ... Πηγαίνανε στὴ μάννα... Σὲ λίγο σύρθηκε κάτου ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ πατέρα, κι' ἄρχισε νὰ τρέχῃ μπρὸς του. Κ' ἐνῷ βγαίναν ἀπ' τὴ χώρα καὶ τραβοῦσαν κατὰ τὴν ἐξοχὴν, κάποτε γύρισε τὸ κορίτσι πίσω τρέχοντας.

— Πατέρα, εἶπε, θὰ βγῇ ἡ μάννα ἀπὸ τὰ χώματα;

Ἐσκυψε καὶ τὴ χάιδεψε μὲ τὰ τραχιά του χέρια καὶ τὴ φίλησε μὲ τὰ σκληρὰ μουστάκια τοῦ ὁ πατέρας. Ἡ πνοὴ του ἦτανε κομμένη. Ἐκλαιγε ἀδάκρυτος νὰ μὴν τρομάξῃ τὸ παιδί. Μὰ κείνο, τ' ἀνεξήγητο τὸ πλάσμα, ὅλα τὰ καταλάβαινε. Ἀξαφνὰ τραβήχτηκε πάλι ἀπ' τοῦ πατέρα τοῦ τὴν ἀγκαλιὰ κι' ἄρχισε νὰ τρέχῃ, χαρούμενο γιὰ τὸν περὶπατό του.

Ἐτσι μνήκανε στὸ θλιβερὸ θαφτήρι. Κ' ἡ Φωτούλα ἐκεῖ ἀξαφνὰ λησμονήσασκε καὶ μάννα κι' ὅλα, δοσμένη στὸ παράξενο τὸ θᾶμα μὲ τὰ μάρμαρα καὶ τῆς πυκνῆς τοῦ φυλλωσιᾶς. Ὁ πατέρας εἶχε χάσῃ τὸ παιδί γιὰ λίγο· κι' ὀρθὸς μπρὸς σ' ἓνα τάφο ὁλόγυμνο μονολογοῦσε. Μὰ τὸ παιδί μὲ μιὰ στροφὴ στὸ τρέξιμό του εἶχε βρεθῇ ἀπὸ πίσω καὶ κρυφάκουε πονηρό. Καὶ μιλοῦσε ἐκεῖνος λόγια σιγαλά, στεγνά, σὰ νὰ τᾶλεγε σὲ κάποιον ποῦχ' ἔμπρὸς του— «...Ἐγὼ ποῦ σ' ὅλη τὴ ζωὴ μου δὲ σοῦ πικρομίλησα, ποῦ δὲ σὲ λύπησα ποτέ, ξέρω, τὴν τελευταία σου μέρα, τὸν πόνο τὸν ἀβάσταχτο ποῦ πῆρες ἀπὸ μένα.. Τῶδα στὰ μάτια σου, καὶ τώρα τὸ θυμῶμαι, κι' ἀκούω τὸ σφάχτη στὴν καρδιά... Τῶκαμα γιὰ καλὸ... εἰπ' ὁ γιατρός... ἔλπιζα νὰ σὲ γλυτώσω.. Ναί... συμπάθα με...»

Ἡ φωνὴ του ἔσπασε σὰν ξερὸ κλαδί ἀπ' τὸν ἀνεμο ποῦ φουσούσε μέσ' τὰ δέντρα. Τὸ παιδί ἀπὸ πίσω τοῦ δειλὰ τὸν τραβήξε ἀπὸ τὸ σακκάκι. Τρόμαξε αὐτός, κ' ἔσκυψε καὶ τὸ σήκωσε στὴν ἀγκαλιὰ του.

— Πάμε... εἶπε συχυσμένα.

— Ὅχι, ὄχι! εἶπε τὸ μικρὸ ξεσπώντας πειὰ σὲ κλάματα ἄγρια, κλάματα μεγάλου. Ὅχι, θέλω γ'ὼ τὴ μάννα μου, θέλω τὴ μάννα μου! Θέλω νὰ βγῇ ἀπ' τὰ χώματα!

Φεύγανε, καὶ πίσω ἀπὸ τῆς πλάτες τοῦ πατέρα τὰ χεράκια τοῦ παιδιοῦ ἀπλωμένα προσκαλοῦσαν τὴ μάννα τους.

Καὶ τότε ἴσως, μέσ' ἀπὸ τὰ χώματα, κάποιο ἄλλα χέρια θ' ἀπλωθῆκαν καὶ θὰ προσκαλοῦσαν κι' αὐτὰ τὸ σπλάχνο τους.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑ

ΚΑΘΩΣ ΑΛΛΑΖΟΥΝ ΟΙ ΕΠΟΧΕΣ

Εἶναι κομψότατη ἐκδοσὴ, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ποιη-τῆ, σὲ πολὺ καλὸ χαρτὶ καὶ σπουδία πρὸς 2,50 τὸ ἀντίτυπο. Ἐκδοσὴ «Βωμοῦ».

Στὶς ἐπαρχίες στέλνεται ἀπ' τὰ γραφεῖα μας χωρὶς ἰδιαίτερο ταχυδρ. τέλος.

ἀπελπισία μου, τὴ λύπη ποὺ μέπιανε μὴν τὴ χάσω, εἶχα καὶ τὴ ντροπὴ γιὰ τὴν ἀποτυχία, γιὰ τὴ χυλόπιτα!

Θυμῆθηκα ποὺ προχτές, μετὰ τὸ μεσημέρι, καθόμουν ἀκόμα, στὴν τραπεζαρία, ὅταν αὐτὴ ἦρθε. Καὶ στάθηκε ἀπ' ἔξω ντυμένη, τυλιγμένη στὸ κόκκινο, κόκκινο ἐλαφρὸ παλτό της.

— Ὡ πῶς μοῦ φάνηκε! σὰ νάταν τυλιγμένη, ντυμένη φλόγα φωτιά! ἔτσι τόπα μὲ τὸ νοῦ μου.

Ἡ ἀδελφή μου σηκώθηκε καὶ βγήκε γρήγορα. Ὁ πατέρας μου ἔσκυψε καὶ τὴν κύταξε. Αὐτὴ τὸν εἶδε καὶ τὸν χαιρέτησε. Καὶ τοῦ χαμογέλασε μὲ κείνο τὸ χαμογελό της! ἔ θεέ! Ὁ πατέρας μου γυρίζοντας τὸ κεφάλι πάλι, μέσα, μοῦριξε μιὰ ματιά, καθὼς ἔμενα σὰ μαγεμμένος, θαμπωμένος, ἀπ' τὴ θέα της, κ' εἶπε στὴ μάνα μου:

— Ἐχει δίκαιο, ἀλήθεια!

Δὲν τὴν ἤξερε καλά, κ' εἶχε καὶ καιρὸ νὰ τὴ δεῖ, γιατί ὅταν αὐτὴ ἐρχόταν, αὐτὸς ἔλειπε.

Κεῖνο τὸ «ἔχει δίκαιο» ποὺ εἶπε, μοῦδωσε ἀκόμα πιὸ λαχτάρα γι' αὐτή, ἀλλὰ μαζὶ καὶ κάποια ἀνακούφιση. Εἶχε ἀναγνωρίσει ἡ δύναμη τῆς ἐμορφιάς της, βλέπανε καλά, τί ἐμορφιά πάλευα νὰ κατακτήσω!

Κ' εἶχε μιὰ ἐξυπνάδα, μιὰ εἰρωνία! Ὡ θεέ, μίσσησα τὴν ἐξυπνάδα!

— Μήπως, ἔλεγα, ὅταν εἶνε ἐξυπνὴ πολὺ, μιὰ κόρη, ἔτσι νάχει αὐτὴν τὴν ἐξυπνάδα, τὴν εἰρωνεία, δὲν ἀγαπᾷ;

Καὶ πῶς ἤθελα νὰ μάγαποῦσε, ἴσα ἴσα ποῦταν ἔτσι ἐξυπνὴ, ὅλο εἰρωνία, ὡς ἀφήσουμε τὴν ἐμορφιά της!

Ταραχὴ μοῦ ἦρθε καὶ δὲ μπόρεσα νὰ μείνω στὸ κάθισμα. Σηκώθηκα καὶ περπάτησα νευρικά πάνω, κάτω.

— Τώρα δὲ μοῦ μιλάει, μοῦ θύμωσε...

Σὲ λίγο μοῦ ἦρθε θυμὸς:

— Καὶ νάχεις καὶ τὴ μάνα σου, εἶπα, καὶ νὰ σοῦ λείει ξύλα κοῦτσουρα!

Κάθε τόσο κατὶ θάλεγε, αὐτὴ, καὶ προχτές ἀκόμα τὸ βράδυ, ὅταν εἶχα κάνει κείνο τὸ θαῦμα, κατὶ εἶπε γιὰ νὰ μὲ δυσανεστήσει.

Πρώτα, πρώτα πάνω στὸ φαί, τὴν ἐπίασα ξαφνικά, νὰ νεύει στὸν πατέρα μου δείχνοντάς με.

Καθὼς ἔτρωγα ὁ νοῦς μου εἶτανε μὲ κείνη, εἶχα τὴν καίλα μου ὁ δύστηνος, καὶ ποιοὺς ἔχει τί μούτρα θάκανα καὶ πῶς θὰ εἶμουν!

Καὶ τὴν ἄκουσα ἔπειτα, νὰ λείει δυνατὰ:

— Ποιὸς τοῦ λείει! Ἡ ἄλλη ἔκανε σὰν τρελή!

Μοῦρθε νὰ τῆς ἀπαντήσω, ἀλλὰ τόπα ἀπὸ μέσα μου:

— Δὲν πάει νάκανε καὶ σὰ μανιακιά! Ἐγὼ δὲν τὴν ἤθελα, σὰς τὴ χαρίζω!

Ἄφησα μὲ μιὰς τίς σκέψεις καὶ βγήκα γρήγορα. Ἐνας φόβος μοῦ εἶχε ἔρθει μὴ φύγει χωρὶς νὰ τὴ δῶ καὶ νὰ μὲ δεῖ ὅτι τὴ βλέπω. Τί γιὰ θυμοὺς εἶμουν!

Ἡ μητέρα μου δὲν ἦταν ἐκεῖ, ἀλλ' εἶδα τὴ μιὰ γρηά, τοῦ πατέρα μου τὴ μάνα, νὰ ξεφυτρώνει στὸ διάδρομο.

— Ἐ, τί κάνεις; μοῦπε.

Καὶ καθὼς μὲ κύταξε ἔβαλε καὶ μιὰ σταφίδα στὰ δόντια της καὶ τὴ δάγκασε. Εἶπα δόντια της, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ πῶ στὸ δόντι της, γιατί εἶχε ἓνα πάνω κ' ἓνα κάτω.

Πῶς μὲ κύταξε ὅμως ἡ καλιόγρη! Εἶχα κάμποσο και-

ρὸ, ποὺ μένοχλοῦσε ἡ ματιά καὶ τῶν δυὸ γρηῶν, καὶ τῆς μάνας τοῦ πατέρα μου καὶ τῆς μάνας τῆς μητέρας μου. Naί, ποτε δὲν ἦτανε γλυκεῖα ἡ ματιά τους, γιατί, καθὼς ἔλεγα, θάχε ξεθυμάνει ἡ γλύκα τους, ἀλλὰ τώρα τελευταία, εὑρίσκα καὶ σατὴ, ποὺ μὲ πείραξε, μὲ νευρίαζε.

— Ἐ, τί νὰ κάνω! τῆς ἀπήντησα καὶ προχώρησα κἀνοντάς τὴν νὰ παραμερίσει λίγο, γιὰ νὰ περάσω.

Δὲν ἔκανα τὸν ἀδιάφορο, ἄφινε, ἀπ' ἓνα πείσμα, θυμὸ, νὰ φαίνουμαι. Καὶ πήγα στὸ παράθυρο τοῦ διαδρόμου ποῦπεφτε στὸν κῆπο, γιὰ νὰ δῶ. Δὲν τόλμησα νὰ κατεβῶ εὐθὺς κάτω.

Κανείς δὲν ἦταν! ἔρημο ἦταν τὸ μέρος ποὺ γύριζαν.

Στράφηκα νὰ πάω κάτω. Εἶδα τὴ γρηά μὲ τὸ χέρι στὸ στόμα της νὰ στέκεται καὶ νὰ μὲ κυτᾷ.

Ἐδειξα φανερά πῶς θύμωσα, γιατί σούφρωσα τὰ φρύδια καὶ κατὶ μουρμούρισα, κούνησα τὰ χεῖλια, καὶ ἀντὶ νὰ πάω, περνώντας ἀπὸ κοντὰ της, νὰ κατεβῶ ἀπ' τὴν καλὴ σκάλα, μπήκα σ' ἓνα στενὸ διάδρομο, ποῦφερνε στὴν κουζίνα, γιὰ νὰ κατεβῶ ἀπ' τὴ μικρὴ σκαλίτσα.

Ἄκουσα ὅμως τὴ φωνὴ τῆς γρηᾶς νὰ μοῦ λείει δυνατὰ:

— Πάνω στὰ καρφιά κάθεσαι, πάνω στὰ καρφιά!

Αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν κρατήθηκα κ' εἶπα κ' ἐγὼ δυνατὰ:

— Ἀστο διάολο καὶ σεῖς! τέρατα!

Ἀπ' τὸ μαγεριὸ κείνη τὴ στιγμή, ἐπρόβαλε ἡ μορφὴ τῆς Ἀνέτας τῆς κοντόχοντρης δούλας!

— Τάκη, μοῦπε, γιὰ ἔλα δῶ!

— Τί θέλεις; τῆς εἶπα μὲ θυμὸ!

— Ἐλα δῶ! θὰ δεῖς!

Ἐπειδὴ ἐπέμενε πήγα.

— Γιὰ κύταξε δῶ! μοῦπε.

Καὶ πηγαίνοντας πίσω, χωρὶς νὰ στραφεῖ, μοῦδειξε μὲ γύρισμα τῆς κεφαλῆς:

— Γιὰ!

Ἀπ' τάνοιχτὸ παράθυρο κύταξα ἔξω.

Ὡ, θεέ! Πάνω στὴν ταράτσα τοῦ πλυσταριοῦ, ποὺ ἦταν χωριστὰ ἀπ' τὸ ἄλλο σπῆτι, τὴν εἶδα! Τὸ κόκκινο ἐπαινοφόρι τῆς ἔσφιγγε ἀπ' τὸν ἄνεμο, τὸ σῶμα της σὰ νὰ τὸ ἀγκάλιαζε σφιχτά, κέδεινε ἔτσι κατὶ γραμμὲς!..

Ἦταν ἀνεβασμένη σ' ἓνα κάθισμα καὶ κρατώντας μὲ τὸνα χέρι τὸ σχοινὶ τῶν ρούχων, κύταξε κάπου καὶ μιλοῦσε τῆς ἀδελφῆς μου, ποὺ στεκόταν κάτω, κοντὰ της.

Εἶχα ταραχτεῖ, ζαλιστεῖ, ἀλλὰ συνήρθα. Ἡ Ἀνέτα μὲ κύταξε. Πήγα στὰ μέσα.

— Τί ὠραία ποῦνε ἔ; μοῦ ἔκανε αὐτὴ.

Κούνησα τὸ κεφάλι.

Αὐτὴ ἐξακολούθησε:

— Νά, αὐτὴ σου κάνει γιὰ γυναῖκα κιόχ κείνη ἡ ἄλλη!

Τώρα τῆς ἀπήντησα μὲνα ψευτοχαμόγελο:

— Καλὰ εἶνε ὅλα αὐτά, Ἀνέτα μου, ἀλλὰ νὰ δοῦμε ἂν μὲ θέλει αὐτὴ!

— Τί, δὲ σὲ θέλει! Σιῶε;

— Τί πρέπει νὰ μοῦ τὸ πῆ! πρᾶγμα ποὺ φαίνεται!

Ἐμεινε σὰ σκεπτικὴ, Ἐγὼ πλησίασα καὶ θέλησα μὲ τρόπο νὰ δῶ. Ἀλλὰ μόλις ἐπρόβαλα λίγο, τὴν εἶδα νὰφί-

νει τὸ σχοινὶ μ' ἓνα τίναγμα καὶ νὰ κάνει νὰ κατεβεῖ.

Κρύφτηκα γρήγορα.

— Θέλεις νὰ στὰ φτιάξω γῶ; ἄκουσα τὴν Ἀνέτα νὰ μοῦ λείει.

— Ἐσύ! ἐσύ νὰ μοῦ τὰ φτιάξεις!

— Naί, ἐγὼ, ἐγὼ! Τί νομίζεις, δὲ μέλεις γιὰ ἔξω;

— Ἐγὼ κ' ἐγὼ!

— Ἐ, καλὰ, θὰ δεῖς.

Ὁ πνιγμένος ἀπ' τὰ μαλλιά του πιάνεται, λένε.

* * *

Συχνά, μὰ πολὺ συχνὰ στὸ σπῆτι μας, γινόντουσαν μαλώματα, φωνές, ξεφωνητά, χαλασμὸς κόσμου. Δὲν ἦταν ὅμως αὐτὰ οὔτε ἀπ' τὴ μάνα μου καὶ τὸν πατέρα, οὔτε ἀπὸ μένα καὶ τὴν ἀδελφὴ μου, ἀλλ' ἀπ' τὴ μάνα τοῦ πατέρα μου καὶ τὴ μάνα τῆς μητέρας μου.

Καθόντουσαν αὐτὲς σὲ δυὸ δωμάτια κάτω ἀπ' τὴν τραπεζαρία κ' εἶχαν καὶ δικιά τους εἴσοδο.

Ἦταν ἀδύνατο ὅμως νὰ μονιάσουν. Κάθε τόσο πινόντουσαν καὶ γινόταν τότε τοῦ Κουτρούλη ὁ γάμος! Ὑπάρχαν καὶ μέρες ποὺ ἡσυχάζαν, τᾶχαν καλὰ, ἀλλὰ νὰ πάλι, ἡ φουρτούνα! Καὶ μάλωναν γιὰ μικροπραγμάτια ποὺ μόνο τὰ μικρὰ παιδιὰ μαλώνουν.

Ἄλλοτε πάλι, ὅταν τᾶχαν καλὰ, θὰ τὰ βάζανε μὲ μᾶς. Λέγαν πῶς τρώγαμε κιᾶλλα φαῖτα κρυφά, γλυκίσματα, φρούτα. Καὶ μοῦ τὰ ψέλνανε αὐτὰ ἔμένα, γιὰ νὰ τὰ πῶ.

Καὶ κλέβανε, οἱ ἀθεόφοβες, ἀλύπητα, ὅταν βρῖσκανε τίποτα. Ἄμα ἀνέβαιναν ἐπάνω ἀπ' τὰ δωμάτιά τους, καὶ γινόταν αὐτὸ πρὸ πάντων ὅταν ἔφευγε ἡ μάνα μου, φαινόταν σὰ λαγωνικά ποὺ ψάχνουν νὰ βροῦν τὸ θήραμα. Καὶ παντοῦ ἀνοίγανε, ψαχοῦλευαν. Μιὰ μέρα μᾶς ἀνοῖξαν ἓνα μπαούλο, ποὺ ἡ μητέρα μου φύλαγε μουσταλευριές, κ' εἶχε λησμονήσει νὰ τὸ κλειδώσει, καὶ μᾶς τίς πήραν ὅλες. Δὲν ἄφησαν οὔτε γιὰ δείγμα. Πῆγε ἔπειτα ἡ μητέρα μου νὰ φέρει λίγες στὸ τραπέζι καὶ δὲ βρῆκε καμμιά!

Ἐ, αὐτὴ τὴ φορὰ θύμωσε πολὺ καὶ τοὺς ἔκανε παρατήρηση. Ἀλλ' οἱ δυὸ γρηῆς ἔκαναν πῶς δὲ ἔχουν τίποτα καὶ βάλλανε μάλιστα, καὶ τίς φωνές.

— Ἀκούς, ἀκούς! νὰ μᾶς κάνουνε καὶ κλέφτρες!

Κιᾶρχισε ἡ μάνα τοῦ πατέρα μου νὰ φοβερίζει πῶς θὰ φύγει:

— Χώρια, χώρια! Μοναχὸς σου χόρευε κι' ὅσο θέλεις πῆδα! ἔλεγε. Θὰ πάρω τὰ χτήματά μου καὶ θὰ δώσω μοῦντζες!

— Ἀπ' ἐγὼ, τί νομίζεις, θὰ καθίσω; ἔλεγε ἡ ἄλλη ἡ μάνα τῆς μητέρας μου, δὲν ἔχω τὴ συνταξή μου; Θὰ πάω σὲ μιὰ καμαρούλα καὶ θὰ ζῶ μπέικα!

Καὶ τί ἦταν τὰ χτήματα καὶ ἡ σύνταξη; Τὰ χτήματα ἦτανε δυὸ, τρεῖς χωράφια ποὺ δὲν ἔδιναν πέρα πάνω ἀπὸ τριακόσιες πενήντα δραχμὲς τὸ χρόνο, καὶ ἡ σύνταξη τῆς ἄλλης ἴσαμε καμμιά σαρανταριὰ δραχμὲς!

Λησιμόνησαν ὅμως νὰ φύγουν καί, μετὰ λίγες μέρες, ἔκαναν ἓνα καυγὰ τρομερὸ.

Ἄκουσαμε ξαφνικά τίς φωνές τους καὶ τρέξαμε. Αὐτὴ τὴ φορὰ εἶχαν πιαστεῖ χέρια μὲ χέρια. Ἡ μιὰ γρηά τῆς μάνας μου, εἶχε καθίσει πάνω σ' ἓναν καναπέ τὴν ἄλλη.

Τὶς χωρίσαμε μὲ κόπο ἐνῶ ἀπ' τὰ στόματά τους ἔβγαι-

ναν σὰ βροχὴ οἱ βροσιές καὶ οἱ κατάρρες. Καὶ ἡ αἰτία ποὺ πιάστηκαν ἦταν οἱ σταφίδες. Ἡ μιὰ ποὺ τίς ἀγαποῦσε πολὺ κέπερνε συχνά, δὲν εἶχε δώσει καὶ στὴν ἄλλη.

Ἔτσι λοιπόν, περνούσαμε τίς ἡμέρες ἄλλοτε μὲ γαλήνη κιᾶλλοτε μὲ τρικυμία, ὅταν ξαφνικά πάψανε κ' ἔγινε μιὰ μεγάλη ἡσυχία, μιὰ μεγάλη γαλήνη.

Ἡ μάνα μου τὸ παρατήρησε πρώτη:

— Μὰ πῶς τόπαθαν! εἶπε.

— Ἴσως βάλλανε μυαλό! τῆς ἀπήντησε ὁ πατέρας μου.

Ὁ πατέρας μου εἶχε μανία ὅταν εἶμουναι παιδιὰ μικρὰ, νὰ λείει:

— Ἀ τὸν Τάκη, θὰ τὸν παντρεύω μικρὸ, μικρὸ! Ἡ μικρὸς μικρὸς παντρεύου, ἡ μικρὸς καλογερεύου!

Κ' ἐγὼ ποὺ τᾶκουγα βρισκόμουναι πολὺ σύμφωνος κ' ἔλεγα μὲ τὸ νοῦ μου, πῶς ἤθελα νᾶχα μιὰ γυναῖκα νόστιμη...

Αὐτὰ τὰ λόγια του ὅμως, ἀπὸ πολὺν καιρὸ τᾶχε λησμονήσει, δὲν τᾶλεγε πιά. Καὶ δὲν τᾶλεγε ἴσα, ἴσα σὲ ἐποχή, ποὺ ἐγὼ παρακαλοῦσα νὰ τᾶκούσω. Μιὰ μέρα ὅμως, ἓνα μεσημέρι τὰ θυμῆθηκε. Τὸν ἄκουσα νὰ λείει στὴ μάνα μου, καθὼς μπήκα μέσα, σὰ νάκανε τὴν οὐρὰ κουβέντας ποῦχαν ἀπ' ὦρα:

— Ἔτσι εἶνε! Πρέπει νὰ τὸν παντρεύουμε, εἶνε καιρὸς του!

Ἄλλ' ἀντὶ νὰ αἰσθανθῶ τώρα, εὐχαρίστηση ἐνοιῶσα μιὰ ντροπὴ.

Κατάλαβα τί ἔτρεχε καὶ τί τὸν ἔκανε νὰ θυμηθεῖ τὴν παντρεία.

Στὸ σπῆτι εἶχαμε μιὰ ὑπερέτρια ὁαχτικιά, κοντὴ πολὺ ἀλλὰ τετράγωνη καὶ μὲ κατὶ βυζιά σὰν ἀσκιά μικρά. Πολλὲς φορὲς αὐτὰ μὲ σκανδαλίζαν κιᾶπλωνα ζητώντας νὰ τὰ πιάσω σὰ νάθελα νὰ δῶ τί εἶχανε μέσα.

— Κάτσε ἡσυχά, ἔλα ἡσυχά! μοῦλεγε, ἀλλὰ μᾶφινε.

Εἶχε κατὶ μάτια γαλανὰ πολὺ, σχεδὸν ἀσπρά.

Ἐνὰ πρωὶ κατὶ τέτοιο ἔκανα, εἶχα ἀπλώσει τὸ χέρι μου πάνω της, ὅταν ξαφνικά μπῆκε ἡ μητέρα μου, ποὺ ἐγὼ τὴ νόμιζα στὸ κρεβάτι της. Τᾶχασα, ἀλλ' αὐτὴ ἔκανε ὅτι δὲν εἶδε καὶ πέρασε σ' ἄλλο δωμάτιο.

Καὶ τὸ μεσημέρι ἄκουσα κείνο τοῦ πατέρα μου:

— Πρέπει νὰ τὸν παντρεύουμε, εἶνε καιρὸς του!

Ὅταν βρέθηκε στὸ δωμάτιό μου εἶπα κ' ἐγὼ:

— Ἀπ' τί, τώρα τὸ κατάλαβα;

Στὸ σπῆτι μας ἐρχόταν κάποτε ἓνα κορίτσι μιανῆς φίλης παλιᾶς τῆς μητέρας. Αὐτὴ, ἡ φίλη της, χήρα ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ, δὲν ἐρχόταν ποτε στὸ σπῆτι μας, γιατί ἔπαυσε ἀπ' τὰ πόδια της, καὶ μόνη ἡ δική μου ἡ μητέρα πήγαινε καὶ τὴν ἔβλεπε.

Ξαφνικά αὐτὴ ἡ κόρη, ἄρχισε νᾶρχεται σχεδὸν κάθε μέρα. Κ' ἔμενε ὥρες. Μαζὶ μ' αὐτό, κάθε τόσο ἄκουγα τὴ μάνα μου νὰ τὴν ἐκθειάζει:

— Μὰ τί κορίτσι σεμνὸ πού εἶνε ! Νοικοκυροκόριτσό σωστό !.

“Αλλοτε πάλι φαινότανε μαγεμένη ἀπ’ τὴν ἑμορφιά της κέλεγε :

— “Ἐχει μιὰ γλύκα, ὅταν μιλά !. Ἀμ’ ἐκεῖνα τὰ μάτια !. Ἐγὼ δὲν ἐβλεπα καμιὰ γλύκα τέτοια, ἂν καὶ προσπαθοῦσα, γιατί τώρα, πού ἐρχότανε συχνά, πού τὴν ἐβρισκα ὅλο ἐκεῖ, εἶχα ἀρχίσει νὰ τὴν παρατηρῶ, ἢ νὰ τὴν κυτᾶω ἐρωτικά. Τί νάκανα ; Καὶ δὲν ἦταν ἀσχημη, ἴσα, ἴσα εἶχε κανονικά τὰ χαρακτηριστικά καὶ ὠραία κομμένα μάτια. Αὐτὸ μέκαναν νὰ τὸ παρατηρήσω τὰ λόγια τῆς μάνας μου. Σαυτό εἶχε δίκαιο, ἀλλά...

Μαὐτὰ ποῦλεγε ἡ μάνα μου, ἀρχισα κάτι νὰ μυρίζουμε, πῶς γιὰ νὰ τὰ λείει αὐτὰ ἴσως νάταν αὐτὴ ἡ νύφη αὐτὴ θὰ σκεφθῆκανε νὰ μοῦ δώσουν. Κῦστερα τί ἤθελε κάθε μέρα νάρεχεται ;.

Μιά μέρα ὅμως, σχεδὸν βεβαιώθηκα. “Ἐλεσα μέσ’ τὶς δυὸ γρηές, πού εἶχαν πάψει νὰ μαλώνουν κ’ εἶχαν ὅλο φιλία. Καὶ μοῦ λείει ἡ μιὰ :

— “Ἐ, δὲ μᾶς λὲς καὶ μᾶς ; “Ἡ σουσουράδα πῶς πάει ; Θὰ τὴν πάρεις λοιπόν, αὐτὴν τὴ σουσουράδα, ἔ ; σᾶρέσει ; — Σώπα, καλέ, τῆς ἔκανε ἡ ἄλλη, πού θὰ πάει νὰ πάρει αὐτὴν τὴ σουσουράδα ! μωρὲ μοῦτρο πού θὰ πάρει !. “Ἐχει καιρὸ γιὰ παντριές ! “Ἀς γλεντίσει πρώτα τὰ νιάτα του καὶ βλέπουμε ! Τί, τί θέλει τὴ σκλαβιά ἀπὸ τώρα !..

Αὐτὰ τους τὰ λόγια κανένα ἀποτέλεσμα δὲ φέρανε, ἀλλ’ αὐτὸ πού ἔμαθα ἔφερε κάποιο.

Γιὰ νὰ τὸ λένε θάχαν ἀκούσει κάτι, θὰ τῶχαν μάθει ἀπ’ τὴ μάνα μου, ἢ κ’ ἀπ’ αὐτόν ἀκόμα τὸν πατέρα μου. Θὰ γίνηκε λόγος !

Αἰσθάνθηκα ἐπιθυμία νὰ τὴ συμπαθήσω, νὰ τὴν ἀγαπήσω, νὰ προσηλωθῶ ὅλος σαυτῇ. Καὶ γιὰ κεντρί, στὴν ἐπιθυμία μου αὐτῇ, νὰ τὴ δυναμώσω, μεταχειριζόμουν μιὰ εἰκόνα τῆς Κάκιας, πῶς ἦτανε μιὰ μέρα.

Τὰ μαγουλάκια της εἶχαν κοκκινίσει ἕνα ἀπόγευμα, καθὼς μοῦ μιλοῦσε, καὶ ἡ ματιὰ της εἶχε ἀνάψει.. “Α, ἔκαιε !.

“Ἦτανε, δίχως ἄλλο, θησαυρὸς κουμμένους !..

Κιᾶρχισα πιδὸ πολὺ νὰ τὴ βλέπω ἐρωτικά, νὰ κολλῶ κοντά της. Καὶ πηγαίναμε καλὰ καὶ καλὰ, ἴσαμε μιὰ μέρα πού ξεφύτρωσε ἕνα ἐμπόδιο.

Μιά μέρα δὲ ξέρω πῶς, μοῦ φάνηκε νὰ μοιάζει ἡ Κάκια πολὺ τῆς μάνας μου. “Ἡ μάνα μου ἀντίθετα ἀπ’ τὴ μάνα της, εἶχε παντρεντεῖ πολὺ μικρὴ καὶ κρατιόταν καλὰ ! Φαινόταν πολὺ νέα. “Ω, ὦ, αὐτὸ τότε, πόσο μὲ ψύχρανε ! Πολεμοῦσα νὰ τὸ βγάλω, προσπαθοῦσα νὰ βρῶ ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμιὰ ὁμοιότητα, τίποτα, τίποτα ! Αὐτὸ ἐκεῖ, ἐπέμενε. “Ἐμοιάζε τῆς μάνας μου ! Καὶ δὲν ἤθελα νὰ μοιάζει διόλου, μὰ διόλου.

Καὶ μέσα σαυτό τὸ μαρτύριο πού βρισκόμουν, εἶχα καὶ δυὸ διαβόλους. Τὶς δυὸ γρηές. Αὐτὲς δὲ μᾶς ἀφίνα ἡσυχά, ἐρχόντουσαν ἐκεῖ πού καθόμαστε, ἐγὼ, ἡ ἀδελφὴ μου κ’ ἡ Κάκια, ἀλλ’ ἐμεῖς φεύγαμε πάντα καὶ τὶς ἀφίναμε. Θέλανε, καλὰ καὶ σώνε, νὰ μάθουν ἂν ἐγὼ τὴ συμπαθῶ, συμπαθῶ τὴ σουσουράδα, καὶ ὅλο μὲ φέρανε

βόλτα. “Αλλ’ ὅσο κιᾶν ἦταν ἡ νόμιζαν πῶς ἦταν ἔμπειρες, δὲν τὰ κατάφεραν καλὰ.

— Μὰ εἶνε τίποτα αὐτὴ ; μὲ ῥώτησε μιὰ φορὰ ἡ μιὰ ! — Μὰ δὲν τὴ ξέρεις ;

— Ναί, τὴν ξέρω, μὰ τὰ μάτια μου παιδί μου ! νομίζεις βλέπω καλὰ ;. Γιὰ πὲς μου, εἶνε τίποτα ; πῶς σοῦ φαίνεται ἐσένα ;

— Τί πῶς μοῦ φαίνεται ἐμένα ; — Νά, ἂν σ’ ἀρέσει, βρέ, ἂν τρώγεται ;

— Μὰ τί διάβολο ! γιὰ ἀνθρωποφάγο μὲ πήρατε ! — “Ἐλα, βρέ, παλιόπαιδο !

Καὶ ἡ ἄλλη κουνώντας τὸ κεφάλι. — Μὰ ξέρεις τί σοῦ εἶνε αὐτός ;

(Στὸ ἐρχόμενο τὸ τέλος).

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΣΥΓΓΕΝΙΚΑ ΜΟΤΙΒΑ

III

Τότες ξαπλωμένοι, ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλον, — μὲ μόνη συντροφιὰ τὸ τραγοῦδι ἐνὸς γοῖλου — ἐνῶ τῆς Ἀγάπης τὰ θεῖα ῥεύματα μᾶς ἔσπρναν γιτὲς ἴδιες Χίμαιρες, ἐκταζόμαστε χωρὶς νὰ μιλοῦμε, κ’ ὅμως ἐλέγαμε τόσα !..

Τόσα πολλά, πού καὶ τώρα ξαπλωμένος πάλι, — μὰ μοναχός μου —

— μὲ τὸ ἴδιο τραγοῦδι ἐνὸς ἄλλου γοῖλου — θυμοῦμαι τὰ λόγια που χωρὶς νὰ εἰπωθοῦνε ὁ ἕνας ἄκουε ἀπ’ τὸν ἄλλον.

— Θυμοῦμαι τὴ φλύαρη σιωπὴ μας — καὶ μὲ τὴ σιωπὴ μου, πάλι,

— μὰ μοναχός μου — εἶπα τόσα, τόσα πολλά.....

VI

Σὲ κῆπο πού φυσοῦσε σιγανὰ ὁ ἀέρας, μερικὰ φύλλα πεσμένα, μαραμμένα, ἐσάλευαν τρεμουλιάρικα ἀχνά, σὰ φοβισμένα.

“Ἐπειτα ὁ ἀέρας, ὁ σιγανός, ἐθέρειψε, τρελλὰ φύσησε, καὶ τὰ φύλλα

— τὰ φοβισμένα, τὰ μαραμμένα — ζωντάνεψαν, ἐπέταξαν ψηλά, μακρὰ,

κ’ ἐπέρασαν τὰ δέντρα. Ω ! ἀέρα ἀσπλάβωτε, φύσα ἀκόμα πιδὸ δυνατὰ καὶ πᾶρε μαζί σου,

ψηλά, μακρὰ, τοὺς λογιόμους μου πού τόσο μοιάζουν στὰ φύλλα τὰ φοβισμένα.... τὰ μαραμμένα....

X

Καθισμένος σὲ μιὰ πολυθρόνα, ἐνῶ γύρω μου, μιλοῦσαν, γελοῦσαν, εἶχα στεταμένη τὴ ματιὰ μου σ’ ἕνα καθρέφτη πού μοῦδειχνε τὴ μορφὴ της.

Καὶ σὲ κάθε κίνησή της,

φοβόμουν νὰ μήν τύχει κ’ ἄλαζε θέση ἐνῶ κάθε τόσο, περίμενα νὰ γυρίσει νὰ μὲ δεῖ.

Μὰ ἐκεῖνη ὅμως, ἔξαφνα σηκώθηκε — γελόντας μὲ κάποιον —

καὶ περνώντας ἀπ’ τὸν καθρέφτη μπροστὰ σταμάτησε, γιὰ μιὰ στιγμή, κυτάχηκε, ἐδιόρθωσε τὰ μαλλιά της, καὶ ξακολούθησε τὸ δρόμο της θριαμβευτικά, βέβαιη γιὰ τὴν ὁμορφιά της.

XIII

α

Κι’ ὅπως ἐκεῖνος πού ἐπιχειρεῖ νὰ κυτᾶει τὴ φλόγα τοῦ ἡλίου τὴ βλέπει μόνο γιὰ μιὰ στιγμή κ’ ἔπειτα — ἂν κ’ ἐξακολουθεῖ — σὰν τυφλωμένος δὲ βλέπει τίποτε

“Ὅμοια καὶ γὼ τὴ φλόγα τῶν κορμιῶν μας τὴ ἀπῆλυσα μόνο γιὰ μιὰ στιγμή.

β

Κι’ ὅπως τὰ κομμάτια τοῦ σιδήρου λυώνουν κάτω ἀπ’ τὴ ζέση τῆς φωτιάς, γιὰ νὰ ἐνωθοῦν ἀργότερα, σ’ ἕνα μόνον ὄγκο ἀξεχώριστο καὶ στερεό.

“Ὅμοια καὶ μεῖς, τώρα, καιγώμαστε — μέσ’ τὴ φωτιὰ τῶν πόθων —

— ὄχι ἀνώφελα — βλέποντας στὸ μέλλον δυὸ πρόσωπα σὲ μιὰ μορφῇ.

XV

Ἐπέρασε ἀμίλητη, κυτᾶζοντάς με στὰ μάτια, δίχως χαμόγελο, δίχως χαιρέτισμα κανένα,

— ὅπως περνᾷ κανεῖς κοντὰ σὲ ἄδειο μνημῆμα — Κ’ ἐνῶ γὼ αἰστανόμουν νὰ δυνατὰ τὰ εἶγῃ τῆς Ζωῆς νὰ μὲ σπρώχνουν στὴν Ἀγάπη

ἔθαψα ἐσένα,

στὸ μνημῆμα πού ὑψώσε περνώντας κοντὰ μου δίχως χαμόγελο, δίχως χαιρέτισμα κανένα.

XVIII

— Τῆς εἶπα : Εἶναι ἡ ζωὴ μας διαλεκτὴ καὶ μεῖς ὡς ζητήσουμε μέσα στὸν κῆπο τῆς τοῦ ἀνθοῦ τῆς Χαρᾶς

Δυὸ δάκρυα, — ὅμοια μὲ σταγόνα, πάνω σὲ πράσινο φύλλο, ἑτοιμὴ νὰ πέσει, —

ἀνάβρυσαν ἀπ’ τὰ μάτια της — πού εἶχαν τὸ ἴδιο χῶμα —.

— Τῆς εἶπα : εἴμαστε νέοι διψᾷ ἡ ψυχὴ μας ἀνοιξιάτικα πρωῒα καὶ σὰ μαγνήτης μᾶς σέρνει στὸν Ἥλιο

“Ἐριξε πάνω μου τὴ ματιὰ της, κ’ εἶταν σὰ ματιὰ κορμιοῦ παγωμένου.

— “Ἐπρόσθεσα : Μὲ συγκινεῖ ἡ μορφὴ σου καὶ μὲ δροσίζει,

ὅπως τὴ γύρω ἀτμόσφαιρα ὁ καταρράκτης Καὶ κείνη μὲ κύταξε ἀλλά, γαλήνια.

ΠΟΛΥΣ ΜΟΔΙΝΟΣ

OSCAR WILDE

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ KEATS

Μπαίνοντας στὴ Ρώμη ἀπὸ τὴ Via Ostiensis ἡ ἀπὸ τὴν Πόλη San Paolo, τὸ πρῶτο ἀντικείμενο πού βλέπει κανένας εἶναι μιὰ μαρμάρινη πυραμίδα πού ὑψώνεται κοντὰ — κοντά, στ’ ἀριστερά.

Ἐπάρχουν πολλοὶ αἰγυπτιακοὶ ὀδελίσκοι στὴ Ρώμη, ψηλὲς βελόνες φιδοειδεῖς ἀπὸ κόκκινην ἀργίλλο, στιγμένες μὲ παράξενα ψηφία πού θυμίζουν τοὺς πύρινους στύλους πού ὀδηγῆσαν τοὺς Ἰσραηλίτες στὴν ἐρημὸν· μὰ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ξεχωρίζει ἡ θεὰ τῆς γυνῆς αὐτῆς πυραμίδας, γωνιώδους, πού ὑψώνεται στὴν ἰταλικὴ τοῦτη πόλιν, ἀπείρρητη ἀναμέσα στὰ ἐρείπια καὶ τὰ συντρίμματα τοῦ χρόνου, πού φαντάζει παλιότερη καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Αἰώνια Πόλιν, σὰν τρομερὴ πετρωμένη ἀπάθεια.

Στὸ μεσαίωνα, ἐξ αἰτίας τοῦ μυστηριακοῦ καὶ τοῦ παλαικοῦ ποῦχει ἀπάνω της, τὴν παίρνανε γιὰ τὸ μνημεῖο τοῦ Ρώμου πού ἐσφάγγηκε ἀπὸ τὸν ἀδερφό του σὰ χτίστη· κεν ἡ πόλιν, τώρα ὅμως — πράγμα λιγὰκι δυσάρεστο — εἴμασταν ἀκριθέστερα πληροφορημένοι ἀπάνω σ’ αὐτὸ καὶ ξέρουμε πῶς εἶν’ ὁ τάφος καπιανοῦ Γάιου Κέστιου, εὐγενῆ Ρωμαίου, ἀσκήμαντου, πού πέθανε πρὸς τὰ 30 π. Χ.

Μέλον ὅμως πού δὲν ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὸ μακαρίτη πού κείται μέσα σὲ μιὰ μεγαλόπρεπη μοναξιά κάτω ἀπ’ αὐτὴν, γνωστόνε στὸν κόσμον ἀπὸ τὸ μνημῆμα του καὶ μόνο, ἡ πυραμίδα θὰ μένει γιὰ πάντα ἀγαπητὴ σ’ ἔσους μιλοῦνε τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσα, γιὰ τὸ λόγον ὅτι, σὰ βραδυάζει, ὁ ἴσκιος της ἀπλώνει πάνω ἀπὸ τὸν τάφο ἐνὸς τεχνίτη πού δὲ χάνει τίποτα πλάι στὸν Σπένσερ, τὸν Shakespeare, τὸν Byron καὶ τὴν Ἐλισάβετ Barrett Browning, στὴ μεγάλη πομπὴ τῶν γλυκῶν ψαλτῶν τῆς Ἀγγλίας.

Πραγματικὰ στὴ βάση της ἐκτείνεται σὲ μιὰν ὁμορφουλά κατηφορικὴν ὀλοπράσινην, τὴν πού λένε, ἀρχαῖο κοιμητήρι τῶν διαμαρτυρομένων· μέσα σ’ αὐτὸ βλέπει κανένας ἕνα τάφο, κοιτῆς ὕψους, μὲ τὴν ἀκόλουθὴ ἐπιγραφή :

“Αναπαύεται ἐδῶ ὅστις ὑπῆρχε φθαρτὸ σ’ ἕνα νεαρὸν ἀγγλο ποιητῇ, πού ἀπάνω στὴν ἐπιθανάτια κλίνη του, στὴν πύρα τῆς ψυχῆς του, ζήτησε νὰ χαραχθοῦν στὴ νεκρικὴ πλάκα τὰ λόγια αὐτά : “Ἐνθάδε κείται κάποιος πού τὸνομα του γράφτηκεν ἀπάνω στὸ νερό”, 24 Φεβρουαρίου 1821.

Τὸ ὄνομα τοῦ νεαροῦ ἀγγλο ποιητῆ εἶναι John Keats.

“Ὁ ἄρδος Houghton λέγει γιὰ τὸ κοιμητήρι αὐτό : “εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιδὸ ὁμορφὰ μέρη πού μπορεῖ ν’ ἀπαντήσῃ τὸ μάτι καὶ ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου”, καὶ ὁ Shelley : “θὰ ἐρωτευότανε κανένας τὸ θάνατο, στὴ σκέψη ὅτι θὰ τον ἐσκέπαζαν σὲ τέτοιον τόπον.”

Κι’ ἀλήθεια· βλέποντας τὶς βιολέττες, τὶς μαργαρίτες καὶ τὶς παπαρόνες πού σκέπαζαν τὸν τάφο, θυμήθηκα πού ὁ ποιητὴς εἶχε πεῖ κάποτε σὲ φίλον του ὅτι ἡ πιδὸ μεγάλη του εὐχαρίστηση ἦταν νὰ θεωρεῖ πού φυτρῶναν τὰ λουλούδια καὶ ἄλλοτε πάλι ὡς ἦτανε ξαπλωμένος, μουρμούριζε μετὰ ἀπὸ λίγην ὥρα ἀκινήσας, σὰν ἀπὸ κάποια παράξενη προαίσθησις πρόωρου θανάτου : “αἰσθάνομαι γ’ ἀξάνομεν ἀπάνω μου λουλούδια”.

Μὰ ἡ πέτρα αὐτὴ φθαρμένη ἀπὸ τὸ χρόνον, καὶ τὰ γυρο-
λούλουδα δὲν εἶναι παρὰ φτωχικὲς ἀναμνήσεις⁽¹⁾ πού μέ-
νουν ἀπὸ ἑνα τόσο μεγάλον ἄνθρωπον ὅταν ὁ Keats, πρὸ
πάντων στὴ Ρώμῃ πού κάνει τόσες τιμὲς στοὺς νεκρούς
της, ὅπου πάπαι, αὐτοκράτορες, ἄγιοι καὶ καρδινάλιοι εἶναι
θαμμένοι μέσα σὲ «μήτρες ἀπὸ πορφύρα» ἢ σὲ λουτήρες
ἀπὸ ἱάσπι καὶ μαλαχίτη, πού λαμποκοποῦν ἀπὸ πετράδια
καὶ πολύτιμα μέταλλα καὶ ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἀκατά-
παυστου προσκυνηματος.

Εἶναι πολὺ εὐγενικὴ αὐτὴ ἡ τοποθεσία καὶ ἀξίζει ἕνα
εὐγενικὸ μνημεῖο.

Πίσω δεσπόζει ἡ γκρίζα πυραμίδα, σύμβολο τῆς ἡλι-
κίας τοῦ κόσμου, γεγάτη ἀπὸ τὲς θύμης τῶν σφιγγῶν,
τῶν φύλλων τοῦ λωτοῦ καὶ τῆς δόξας τοῦ ἀρχαίου Νείλου.

Ἄπ' ἐμπρὸς βλέπω τὸ Monte Testaccio χτισμένο,
λένε, μὲ τὰ συντρίμια τῶν ἀγγείων πού ἔλα τὰ ἔθνη τῆς
Ἀνατολῆς καὶ Δύσης κομίζαντες τοὺς φόρους τῶν στὴ Ρώμῃ
σὲ μικρὴν ἀπόστασιν κεῖθε, στὴν κλιτὺ τοῦ βουνοῦ, ἀπάνω
ἀπὸ τὸ τεῖχος τοῦ Αὐρηλιανοῦ, ὑψώνονται μακρὰ καὶ λι-
γνὰ κυπαρίσσια, ὅμοια μὲ λαμπάδες πού πάφανε νὰ σώ-
νουνται, γιὰ νὰ δείχνουν τὸ μέρος πού σκέπασεν ἡ γῆ τὴν
καρδιά τοῦ Shelley, τὴν «καρδιά τῶν καρδιῶν» καὶ πάνω
ἀπ' ἔλα, τὸ χῶμα πού πατοῦμε, εἶναι ἡ Ρώμῃ ἡ ἴδια!

Καί, ὁρθίος, κοντὰ στὸν πενιχρὸ τάφο τοῦ θεοῦ ἔφη-
βου, τὸν φαντάστηκα ὅταν ἱερέα τῆς Ὀμορφίης θυσιασμένο
πρὶν τοῦ καιροῦ του, καὶ ἡ ὀπτασία τοῦ Ἀγίου Σεβαστια-
νοῦ τοῦ Ὁδηγοῦ ἐφάνηκε μπρὸς τὰ μάτια μου, ὅπως τὸν
εἶδα στὴ Γένουα ὅρατο μελαχρινὸ παλληκάρι, μὲ μαλλιά
πυκνὰ ἔλα μποδύλες, μὲ κόκκινα τὰ χεῖλη, πού οἱ ἐχθροὶ
τοῦ τὸν δέσανε σ' ἕνα δέντρο καὶ αὐτός, κατατρυπημένος
ἀπὸ βέλη, σήκωνε τὰ μάτια γεμάτα ἀπὸ θείαν καὶ παθη-
τικὴν ἔκστασιν πρὸς τὴν αἰώνιαν ὁμορφίαν τῶν ἀνοιγόμενων
οὐρανῶν.

Καὶ οἱ σκέψεις μου πῆραν μοναχὲς φόρμα στίχων:

HEU MISERANDE PUER!

Ἄπ' τοῦ κόσμου τὴν κακία καὶ τὴν ὀδύνη λυτρωμένος
Τώρα κάτω ἀπ' τὸ γαλάζιο πέπλο τοῦ Θεοῦ ἡσυχάζει,
Ἄπ' τῇ ζωῇ καὶ τὴν ἀγάπῃ—πού ὅτι ἀνθίζανε— παρμένος
Ὁ πιδὲ νέος ἀπ' ὅλους ὅσους τὸ μαρτύριον ἀγιάζει.

(1) Κάποιον πρόσωπο, πού τὸν ἐμψύχωναν οἱ καλύτερες προθέ-
σεις ἐποποθέτησε, γεμάτος σεβασμὸ, στὸν τοῖχο τοῦ κοιμητηριοῦ
μιά μαρμαρίνη πλάκα πού φέρει, σὰ μετάλλιο, τὸ πορτραῖτο τοῦ
Keats, προφίλ, καὶ λίγους μέτριους στίχους. Ἡ μορφή εἶναι ὁ-
σχημὴ, σὲ σχῆμα λεπίδας, μὲ χοντὰ ἡδονικὰ χεῖλη, δίχως καμμιὰν
ὁμοιότητα μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ποιητῆ, ποῦνταν πολὺ ὁρατός.
«Ἡ φυσιογνωμία του, λέει, μιά κυρία πού τὸν εἶδε σ' ἕνα ἀπὸ τὰ
μαθήματα τοῦ Hazlitt, ἔμεινε στὸ νοῦ μου ἐντυπωμένη γιὰ τὴν
ὁμορφίαν καὶ τὴν ἐμφρασίαν τῆς» θάλεγε κανένας πὼς θωροῦσε κάνα
μεγαλόπρεπο θέαμα. Τὴν ἴδια ἰδέα δίνει καὶ ὁ Severn σὲνα πορ-
τραῖτο πού τοῦκανε. Ἀκόμα κ' ἕνα σύντομο σκίτσο, σχεδιασμένο μὲ
τὴν πέννα ἀπὸ τὸν Haydon, ἀξίζει πρὶν ἀπὸ τὴν «ἐν μαρμάρῳ»,
αὐτὴν, δυσφύνησιν, πού, καθὼς ἐλπίζω, γλήγορα θὰ σηκωθεί
ἀπὸ κεῖ. Νομίζω, ὅτι θὰ παρέσταινε κανεὶς μὲ τὸν καλύτερο τρόπο
τὸν ποιητὴ σὲ χρηματιστὴ μπουσσο, ὅταν τοῦ νεαροῦ Ραγιά τοῦ
Κολαποῦρ, στὴ Φλωρεντία, πού εἶν' ἕνα ἔργο γεμάτο ἀπὸ θέλη-
τρο καὶ ζωὴ, (Σ, τ. Σ).

Σὰ τὸν Σεβαστιανὸν ὁρατός καὶ ὅμοια πρόωρα πεθαμένος
Κι οὔτε μ' ἕνα κυπαρίσσι, γιὰ ἄλλο δέντρο νὰ τὸν σκιάζει
Μοναχὰ μὲ μαργαρίτες καὶ βιολέττες σκεπασμένος
Καὶ μὲ χαῖνες παπαροῦνες πού μουσκεύουν σὰ βραδυάζει.

Ὡ καρδιά πιδ φαντασμένη ἀπ' ὅσες τσάκισεν ὁ πόνος!
Ὡ ποιητὴ μὲ τόση θλίψη πού δὲ γνώρισεν ἡ γῆ,
Ὡ ὁ γλυκότερος ὁ ψάλτης τῆς Ἀγγλίας μας καὶ ὁ μόνος!

Τὸνομα σου εἶναι γεμισμένο στὸ νερὸ μὲς στ' ἀκρογιάλι,
Μὰ ἡ μνήμη σου θρεμμένη σὶν δακρύων μας τὴν πηγὴ
Πράσινη θὰ ζεῖ γιὰ πάντα καὶ ὡς βασιλικὸς πού θάλλει!

ROBERT BURNS

AFTON WATER *

Κύλα ἀπαλά, Ἄφτον μου γλυκέ, μὲς στὴ γλωρὴ σου ἀγγάλη,
Κύλα ἀπαλά, τὸ στόμα μου τίς χάρες σου θὰ ψάλλει.
Κοιμάται τὸ Μαράκι μου στὸ φλιφλισμα σου πλάϊ!
Ἄς μὴν τῆς κόψει τὸνειρο τὸ νᾶμα σου ὡς κυλάει.

Ἐὐδ' ἀγριοπεριστερὸ καὶ ἡ ἡρεμὴ στριγγυὰ σου,
Ἐὐδ' κοτσίφι πού σφυρᾷ στὴν ἄγρια τὴ φωλιά σου,
Καὶ ὁ ἰσαλαπετεινὸς μου ἐσὺ, γλωρόσκουφο ποιὺλὶ μου,
Σὰς θέλω, μὴν ξυπνᾷτε τὴν κοιμάμενη καλὴ μου.

Τί ὁμορφα, Ἄφτονοῦλι μου! τριγύρω βουναλάκια
Κι ἀκούγονται ἀπὸ ξέμακρα τὰ κρούσταλλα τ' αὐλάκια
Καθεμερνὰ τραβῶ σὰ κεῖ καθὼς ζεσταίνεται ἡ μέρα
Καὶ τὸ καλύβι της θωρῶ πανώμορφο ἀπὸ πέρα.

Καὶ πόσον ὁμορφες οἱ δχιτιές μὲ τὰ λειβάδια κάτω!
Μὲ τ' ἄγρια τὰ ἡράνθημα τὸ ἀκρόδασο γιομάτο!
Κεῖ σὰν τὸ βράδυ μελιχρὸν ἀπλώνει τὴ σκιά του
Μὰς βρίσκει στὴ βαρύνουρη συμύδα ἀπὸ κάτου.

Τὸ κρούσταλλο σου, Ἄφτον μου, νεράκι, πὼς κυλάει
Κελαϊδιστὰ ἀπὸ τῆς Μαριῶς τὴν καλυβοῖλα πλάϊ!
Τί λάγνα πού τὰ πόδια της χαϊδεύει τὰ χιονᾶτα
Σὰ ν' ἀποδρέπει λούλουδα τὸ κύμα σου δροσάτα.

Κύλα ἀπαλά, ἀφτονοῦλι μου, μὲς στὴ γλωρὴ σου ἀγγάλη,
Κύλα ἀπαλά, ποτάμι μου, τὸ στόμα μου σὲ ψάλλει.
Κοιμάται τὸ Μαράκι μου στὸ φλιφλισμά σου πλάϊ!
Ἄς μὴν τῆς κόψει τὸνειρο τὸ νᾶμα σου ὡς κυλάει!

ΝΙΚΟ-ΛΑ-ΙΔΗΣ

* Τὸ ποτάμι Ἄφτον εἶναι τὴν ἰδιαιτέρην πατρίδα τοῦ
ποιητῆ, στὴ Σκωτία.

ΜΙΑ ΣΒΑΙΛΑ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΤΣΑΚΗ

Μὲ τὴν εὐχὴ νὰ χρησιμεύει σὰ μιὰ ἀπαρχὴ
γενικώτερης ἐργασίας γύρω ἀπὸ τὸ σκόρπιο
ἔργο καὶ τὴ ζωὴ τοῦ μεγάλου Αὐτοῦ λησμονη-
μένου.

— Στὸ ξεχωριστὸ νέο Γ. Κυριακίδη —

Οἱ γεροντότεροι εἶχανε καὶ πάλι τὸ λόγο. Ὁ χειμῶνας
τοῦ 1910 μὲ 1911 ἦταν ὁ πιδ κακὸς καὶ διαστρεμμένος
χειμῶνας ἀπ' ὅτι θυμότανε αὐτοί. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι κρύω-
νανε, μὰ περισσότερο ἀπ' ὅλους κρύωνε ἡ φτωχὴ δημοσιο-
γραφία πού οἱ διαχειριστὲς τῶν ἐφημερίδων τὴν ἀφίνανε
κατὰ κανόνα νὰ τρέχει χωρὶς παλτὸ σὰ πεζοδρόμια καὶ
νὰ μαζέβει τουρτουρίζοντας τὸ δελτίο ἀπὸ τ' ἀστεροσκοπικὰ
τημήματα.

Ὁ Μητσάκης μὲ τὸν τίτλο τοῦ μαίτρο καὶ μὲ μιὰ μπλὲ
μπέρτα πού δὲν κατόρθωνε νὰ τὸν ζεστάνει πήγαινε ἀπὸ
ἐφημερίδα σ' ἐφημερίδα, μιλοῦσε δυὸ λόγια, ἔφευγε, ἡ
ἔμενε ὥρες καὶ ὥρες μὲ τὸ μάτι του καὶ τὸ πηγούνι γε-
μάτα εἰρωνεία καὶ τὰ δυὸ γυρισμένα στοὺς πιδ καινούργιους
ρέπορτερ. Τὸ κρὺ δὲν τὸν ἄφινε νὰ γράφει, καὶ τὰ κομ-
μάτια ἀπὸ χαρτιὰ καὶ ἐφημερίδες δὲ φέρνανε τὰ σημάδια
τοῦ παράξενου χαρακτήρα του, μὲ τὰ ἑλληνογαλλικὰ γράμ-
ματα, μὲ τίς ἀκατανόητες φράσεις, καὶ τίς ἀλλόκοτες ζω-
γραφίες.

Ἡ «Ἀκρόπολις» δεχότανε τὸ Μητσάκη τίς περισσότε-
ρες ὥρες, ἀλλὰ καὶ ὁ Μητσάκης εἶχε πάψει νὰ μιλά,
καὶ κύτταζε, ὅλο κύτταζε μὲ τὸ εἰρωνικὸ βλέμμα του καὶ
τὸ πηγούνι γυρισμένα στοὺς πιδ νέους ρέπορτερ. Ἡ σύν-
ταξη τῆς ἐφημερίδας ἀντὶ γιὰ σόμπα ἔκαie φωταέριο. Τὸ
εἶδος αὐτὸ ἦταν γιὰ τίς ἐφημερίδες τότε δωρεάν καὶ ἡ
δημοσιογραφία ἐκδικεῖτο τὴν ἑταιρία καὶ τὴν κοινωνία,
δημιουργώντας ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ γκαζοῦ μιὰ θερμότητα
ὅμοιη μὲ τὴ θερμότητα τοῦ κερικοῦ πού ζέστανε κάποτε τὸν
ἥρωα τοῦ Μυρζέ.

Κάποιο βράδι τὸ κρὺ τρυποῦσε τὰ κόκκαλα καὶ τίς
κνήμες μὲ πιδ ἐπιμονὴ καὶ ἀσπλαχνία ἀπὸ τ' ἄλλα βρά-
δια. Ὁ Γιώργης ὁ κλητῆρας τῆς νύχτας στὴν «Ἀκρόπολι»
ἕνας κακομοιριασμένος ἔφηβος πού πήγαινε τὴ μέρα στὸ
Γυμνάσιο καὶ τὴ νύχτα ξενοχτοῦσε κατεβάζοντας τὰ χεῖρ-
γραφα στὸ τυπογραφεῖο, ἦρθε καὶ μοῦπε:

— Ὁ Μητσάκης χτὲς κοιμήθηκε σὰ τραπέζα... Ἄν
κοιμηθεῖ κι' ἀπόψε δὲν πιστέβω νὰ ξημερώσει.

— Γιατί κοιμήθηκε σὰ τραπέζα, ἀφοῦ ἔχει δωμάτιο,
μωρὲ Γιώργη;

— Ποὶς ξέρει! Τσακώθηκε μὲ τὴ σπιτονοικοκυρά του,
τὸν ἔβγαλε κείνη, ἔφυγε μόνος του... Μιὰ φορὰ χτὲς τόπε
ἔλη τὴ νύχτα σὰ τραπέζα.

Ὁ Μητσάκης βημάτιζε τὰ μεγάλα καὶ τρικυμιασμένα
βήματα του, ἀπ' ὅλες τίς μεριές τοῦ γραφείου. Ἐδεῖχνε
ἀνησυχία καὶ τὸ πέρασμα τῆς νύχτας τὸν τρώαζε φανερά.

— Κυττάξτε, εἶπε ὁ Γιώργης, δὲν ἔχει ὀρεξὴ τώρα νὰ
πεῖ οὔτε τὴ Ζαχλοροῦ.

— Αὐτὸ βλέπω καὶ γώ... Πὼς εἶναι σήμερα τὸ κρὺ,
κύριε Μητσάκη;

Δὲν ἀπάντησε.

— Κύριε Μητσάκη!

Σταμάτησε μὲ τὸ βλέμμα ὀξὺ καὶ κοφτερό.

— Εἶμαι ὁ κ. Μητσάκης εἶπε.

— Μάλιστα, μαίτρο. Τὸ ξέρομε εἶστε ὁ κ. Μητσάκης.

— Καμμίαν σχέσιν δὲν ἔχω μὲ τὸν κ. Μητσάκη. Τὸν
ἀγνοῶ. Σὰς τὸ ἐπαναλαμβάνω εἶμαι ὁ κ. Μητσάκης.

Ἄρχισε νὰ θυμῶναι, ἀλλὰ διατηροῦσε πάντα τὴν εὐγε-
νικότητα στὴ φρασεολογία του, καὶ τὸ διορθωμένο ὕψος
στὶς λέξεις του.

Ἐέραμε τοὺς ἀπότομους καὶ χωρὶς λόγο θυμούς τοῦ
Μητσάκη καὶ σιωπάσαμε. Στὰ τζάμια χτυποῦσε ἡ βροχὴ
καὶ κάποτε-κάποτε περνοῦσαν οἱ ἀστραπές. Οἱ ἄλλοι εἶ-
χανε φύγει ἀπὸ τὸ γραφεῖο, κι' ὁ Γιώργης πῆρε τὴ σκούπα
κι' ἄρχισε τὴ δουλειά του, χωρὶς νὰ καταβρέξει τὸ πάτωμα.

Ὁ Μητσάκης εἶχε πάψει τὰ γλήγορα βήματά του, καὶ
στὸ πρόσωπό του ἡ ἀνησυχία δειχνότανε νὰ μεγαλώνει.

— Τί ἰδέαν ἔχετε γιὰ τὴν βροχὴ; Μὲ βρώτησε κάποτε.

— Ὅτι δὲν θὰ πάψει εὐκολα, καὶ πρέπει νὰ τὸ πᾶ-
ρομε ἀπόφαση νὰ φύγομε μὲ τὴ βροχὴ.

— Οὐδεμία ἀντίρρησης.

Κατεβήκαμε μαζὶ τίς σκάλες. Ὁ Μητσάκης ἦτανε πούλι
τῆς νύχτας, μὰς συνόδεψε πάντοτε ὡς τὸν περισσότερο
δρόμο τοῦ σπιτιοῦ μας, κ' ὕστερα μὰς ἄφινε μὲ ἕνα τελευ-
ταῖο σπινθηροδόλημα δηκτικῆς ἐξυπνάδας, ἡ μ' ἕνα κα-
λαμποῦρι ἀπὸ τὰ πιδ ἀπρόοπτα πού εἶχε νὰ πεῖ.

Κάτω ἀπὸ τὸ νερόχιονο, τραβοῦσαμε γρήγορα τὴν ὁδὸ
Σταδίου, ὁ Μητσάκης μὲ τὴν τρυπημένη μπέρτα του, ἐγὼ
χωρὶς παλτὸ. Στρίψαμε τὴν ὁδὸ Ὀμήρου, περάσαμε τὴν
ὁδὸ Πανεπιστημίου, βγήκαμε στὴν ὁδὸ Ἀκαδημίας, ὕστερα
τραβήξαμε πάνω τὴν ὁδὸ Σόλωνος. Εἶχαμε πάψει νὰ μι-
λοῦμε γιὰτὶ ἡ αἰσθησις τοῦ κρύου ἐμπόδιζε κάθε διάθεση
γιὰ ὁμιλία καὶ σκέψη.

Ὁξὼ ἀπὸ ἕνα φούρνο τῆς ὁδοῦ Σόλωνος ὁ Μητσάκης
σταμάτησε. Ἡ ἄγνα τοῦ ζεστοῦ ψωμοῦ χυνότανε τριγύρω
κι' ἔφευγε στὴ μύτη ἕνα γαργάλισμα εὐτυχίας.

— Πρόκειται περὶ ἐνὸς φούρνου μὲ ζεστὲς κολουῦρες,
εἶπε ὁ Μητσάκης.

— Μπαίνομε, μαίτρο.

Μὲ τριάντα λεπτά, πῆρα μιὰ κολουῦρα καὶ τὴν ἔδωσα
στὸ Μητσάκη.

Ἡ φιλόξενη θερμοκρασία τοῦ φούρνου τοῦ εἶχε φέρει
ἔλη τὴν εὐθυμία στὸ πρόσωπο καὶ ἡ διάθεσή του γιὰ τὰ
ὁμορφα εὐφρολογήματά του εἶχε ξαναβρεθεῖ. Ὅταν πῆρε
τὴν κολουῦρα, ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του τριάντα λεπτά,
ἀγόρασε κι' ἀφτοῦς ἄλλη μιὰ καὶ μοῦ τὴν ἔδωσε:

— Do ut des, εἶπε.

— Μά, κ. Μητσάκη...

— Ἀπατάσθε φίλε μου... Τί λει ὁ κ. σιτισπώλης;

Ὁ φούρναρης κύτταζε τὴ σκηνή, χέσκοντας.

— Τέλος πάντων, πάρτηνε, εἶπε, ἀφοῦ ἐπιμένει ὁ κύριος.

— Μητσάκης δούλος σας, συμπλήρωσε ὁ Μητσάκης
παρουσιάζοντας τὸν ἑαυτὸ του στὸ φούρναρη.

Ξαναπήραμε τὸ δρόμο μας. Τὸ χιονόνερο εἶχε δυναμώ-
σει, καὶ ἡ ζεστὴ κολουῦρα κάτω στὴ μασιάλῃ, ἔκανε πιδ
φανερὸ στὸ ἄλλο σῶμα τὸ αἰσθημα τοῦ κρύου. Ὅταν φτά-

σαμε στο δωμάτιο μου, στην όδο Μαντζάρου, ο Μητσάκης σταμάτησε έξω στην αυλόπορτα.

— Κατοικείτε εις δωμάτιον, βλέπω, έκανε ή φωνή του περισσότερο τραγική από ειρωνική.

— Σχεδόν εις δωμάτιον, μάιτρ.

— "Ωστε, επί παραδείγματι, δεν κοιμάστε Sub Jove.

Η εθγενικότητά του και το τάκτ του ανθρώπου του κόζμου, δεν το είχε άφισει ποτέ, ούτε τον άφισε κείνη τη στιγμή. Μ' άφτο τον τρόπο μούδειχνε να καταλάβω πως δεν είχε στέγη, και μ' άφτο τον τρόπο ζητούσε τη φιλοξενία μου.

Τού είπα :

— Δόστε μου το χέρι σας να μη χτυπήσετε πουθενά.

Αναψα ένα έλσεινδ σπερματέτο, και το δωμάτιο φωτίστηκε σκεπαζμένο από την όμιχλη των αναπνοών μας. Ο Μητσάκης έβγαλε τη μπέρτα του κι' άρχισε να την τινάζει στην αυλή.

Ηχος αόλου, είπε λογοπαίζοντας πάνω στη μουσική της μπέρτας που τινάζονταν έξω.

Υστερα άρχισε να τραγουδά το δικό του γνωστό τραγούδι :

Εμείδαν δέ της Ζαχλορούς
έντεινεται πεδίον
τά μάλιστα άειθαλές
τά μάλιστα... δεδίον.

II

Το κρύο βαστούσε πολλές μέρες, και ή φιλοξενία του Μητσάκη στο δωμάτιό μου δε μπορούσε για το λόγο αυτό να σταματήσει.

Εκτός από μερικές άταξίες, που μου σπάζανε το κεφάλι όχι τόσο για τα άποτελέσματα και τις συνέπειές τους, όσο για τον τρόπο της σύλληψης και της εκτέλεσής τους, δεν είχα κανένα άλλο λόγο να είμαι δυσανεκτικός για το έργο μου και τη συντροφιά μου.

Ο Μητσάκης ξυπνούσε πρωί και έκανε την τοαλέττα του. Βαστούσε πάντοτε ένα ψαλιδάκι μαζί του και διόρθωνε μόνος του τα γένια του. Τό δξδ γένι στο πηγούνι του διατηρούσε πάντοτε το κύριο χαρακτηριστικό της φυσιογνωμίας του. Η ειρωνεία που ξέφευγε άπ' αυτό ήταν και σέ κείνη την εποχή ακόμα επιδλητική. Μετά το ψαλιδισμα του γενιού του έκοβε τα νύχια του με προσοχή μεγάλη. Ακόμα ή καθαριότητά του ήταν αξιοσημείωτη και πρόσδινε τον άνθρωπο που ήταν άλλοτε.

Μιλούσε άλλες ώρες έλο γαλλικά, άλλες ώρες μόνο ελληνικά, και άλλοτε ανακατεμένα. Σώζω ακόμα πολλά φύλλα χαρτί και βιβλία με δικά του γραψίματα. Πολύ δύσκολο όμως, αδύνατο σχεδόν να διαβαστεί ο χαρακτήρας του. Ο ποιητής και δημοσιογράφος Γιώργος Φτέρης, ήταν ο μόνος που μπορούσε να διαβάσει και να καταλάβει το Μητσάκη. Πιστεύω ότι και τώρα ακόμα θα θυμάται πολλούς στίχους του, και πολλές πεζές φράσεις του.

Ένα βράδι ήρθε ο Μητσάκης στο δωμάτιο βαστώντας πέντε ή έξη βιβλία, έλη τη σειρά, ποιήματα του Σωτήρη

Σκίπη. Ο ποιητής της «Μεγάλης Αύρας» τάχε χαρίσει με άφιέρωση στο Μητσάκη.

— Τι ιδέα έχετε για τα ποιήματα του Σκίπη; Τόν ρώτησα.

— Έχουνε πολλές έκσικινάδας. — Τά χαιρετίζομεν άσικινείς' άπάντησε τινάζοντας το κεφάλι του άπάνω όπως συνήθιζε.

Τό διπλό αυτό λογοπαίγνιο του Μητσάκη διαδόθηκε άμέσως, δημοσιεύτηκε σέ κάποια έφημερίδα και γίνηκε βραδύτερα πασίγνωστο.

Τά «Ηνωμένα Βουστάσια» μεταμεσονύχτιο τότε κέντρο των παλιών και νέων λογίων μας, δεχότανε ταχτικά το Μητσάκη. Ο τώρα διευθυντής της «Πρόδου» κ. Θ. Συναδινός, είχε μεγάλο μερίδιο από τις συμπάθειες του Μητσάκη, γιατί τον περιποιότανε με άληθινό σεβασμό. Ο δημοσιογράφος κ. Δ. Σφήκας, μολοντί άποκαλούσε το Μητσάκη μόνο με το προσώνυμο «μαίτρ» δεν κατόρθωνε να χει πάντα έλη τη συμπάθειά του. Κάμποσοι νέοι ποιητές και δημοσιογράφοι μιμότανε την όμιλία του, τη φρασεολογία του, τον ήχο της φωνής του, τον τρόπο των καλαμπουριών του.

Έξασκουσε μιá περίεργη επίδραση, και ο τιναγμένος και ξαφνικός ήχος της φράσης του τραβούσε όλους στη μίμηση.

Τά χαρτιά που έγραφε, γινότανε αγαπητό κτήμα όποιου τά προλάβαινε... Και τώρα ακόμα πιστεύω να φυλάγουνε πολλοί, κομμάτια χειρόγραφα του Μητσάκη. Ο τεχνίτης του «Θρήνου του Μαριάρου» ζωγράφισε ακόμα πιό παράξενα άπ' ότι έγραφε. Σ' ένα τεύχος του «Διόνυσου» που έχω υπάρχει ένας άνθρωπος ζωγραφισμένος από το Μητσάκη. Τά πόδια του συνδέονται με τον κορμό όχι άπ' ευθείας, αλλά με δυό έλατήρια. Ακόμα σ' ένα άλλο βιβλίο υπάρχει ζωγραφισμένος ένας ήλιος. Αντί για άκτίνες έχει όλόγυρα άγκλίτσες...

Τό κρύο είχε άρχισει να γλυκαίνει, το χιόνι που είχε πέσει είχε αναλύσει, και οι μέρες γελούσανε χαρούμενες και άνοιξιάνικες.

— Τη φιλοξενία χάρειν, μούπε ένα πρωί ο Μητσάκης.

— Μας άφινετε μάιτρ;

— Θα ξαναδωθώμεν φεδ.

— Γιατί φεδ;

— Διότι περισπάται.

Τό άπόγεμα άκουσα ότι ο Μητσάκης έμπαινε σέ κάτι μεγάλα σπύτια στη συνοικία του Πολυτεχνείου και ζητούσε να τά άνοικιάσει.

Όταν τό βράδυ πέρασα άπ' το δωμάτιό μου ή σπιτονοικοκυρά μούδωσε ένα δέμα τυλιμένο με έφημερίδα.

— Τόφερε ό... μούπε.

Άνοιξα στο δωμάτιο τό δέμα. Ήτανε ένα ζεδγάρι παλιά, τρύπια παπούτσα και αυτή ή σημείωση με γράμματα του Μητσάκη.

— Mes vieux souliers, á δό ζέν pieds.

Κ. ΦΑΛΤΑΝΤΣ

JOHN KEATS

ΣΟΝΝΕΤΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΝΟΥ

Ε Ε

Τό γαλανό ! τών ουρανών ή ζωή και της Κυνθίας Βασίλειο' κείναι του ήλιου τό άπέραντο παλάτι,
Τού Έσπέρου δώμα κι' όλης της λαμπρής του συναδίας
Νέφια χρυσά, σκούρα, λευκά 'ναι ή πλάση του γεμάτη.

Γλαυκό ! ή ζωή 'ναι τών νερών' ο άκεανός και γύρα
Οί ποταμοί οί άρχόντοι του' λίγινες λυσομανούνε
Κι άφρίζουνε—ταράζουνται, μ'ά δεν τούς τώχει ή μούρα
Νά γαληνεύουν τό γλαυκό τό άγνό άν δεν ξαναβρουνε.

Γαλάσιο ! δλόχαρε άδελφέ του' πράσινου του' δάσου
Στά πιό γλυκούλια λούλουδα σ'άς βρίσκω άδελφωμένα,
Κουδούνια, μη με λησμονείς, και στη βασιλισσά σου,
Μυστήριον, τη βιολέττα. Μά τη δύναμη για μένα
Δεν έχεις κι ως άπλούλα σκιά ! Μά πιό τρανό φαντάζεις
Σάν σ' ένα μάτι γαλανό μιάν είμαρμένη έκφράξεις !.

ΝΙΚΟ - ΛΑΪΔΗΣ

ΑΡΕΤΗ

Στο ραγισμένο τοίχο της μάντρας θρασυμανούσαν τ' άγκάθια. Αφιόνια κόκκινα σμίγανε με τις παπαρούνες που γυμνές άφήνανε τά μαύρα σημάδια να προβάλλουνε στο άνοιγμά τους. Η δροσεράδα της άνοιξιάνικης βροχής έρχόταν με τη μυρωδιά, της νοτισμένης γής. Τό στάρι χρυσόταχο μουρμούριζε ένα σκοπό σιγανό καθώς έγερνε τό άψηλό του μπόϊ. Μιάν ήμεράδα που πρόσμενες άξαφνα να την αναταράξει βουή, φωνές πολλές, φωνές ανθρώπινες. Μά δεν άκουγες παρά τό μούρμουρο του άέρα που πέρανε τις φυλλωσιές.

*

*

Μιά φωνή γυναίκεια άκούστηκε, μιá φωνή φιλή, σурμένη άναγελάστρα. Και κείνη τη στιγμή ο άνεμος άκούστηκε σαν αντίλαλος σφυριχτά. Όλα άναδεύτηκανε. Και τά φύλλα της μουριάς, μπροστά στο ραγισμένο τοίχο της μάντρας, τό στάρι έγειρε και στόν μικρό δρόμο στριφογυρίσανε τά χαρτιά με θόρυβο.

Η πόρτα του έξοχικού χαμόσπιστου άνοιξε.
Τό κορίτσι που φώναζε έτρεξε να κρυφτεί. Οί μακρυές κοτσίδες κινήθηκαν γύρω από τό κορμί του σά να ζήταν να τό τυλίξουν. Μά πάλι φώναζε καθώς σκάλωσε στο χώμα του ραγισμένου τοίχου. Φώναζε κι' έσκυψε πιάνοντας τό γυμνό πόδι.

— Μιά άγγίδα...

Κι' έγειρε στόν τοίχο. Τότες οί δυό άντρες που βγήκανε άπό τό χαμόσπιτο πήγανε κοντά. Η ντροπαλосύνη άνέβηκε σέ κύμα αίμάτου και φλόγισε τό ξένοιαστο πρόσωπο. Τά γαλανά μάτια σκύφανε πονηρά γελασμένα. Οί μακρυές κοτσίδες πέσανε στο πλάϊ.

— Δέ σ'άς φώναξα, είπε κι' έκανε να σηκωθεί μ'ά άσυ-

ναίστητα έφερε τό χέρι στο γυμνό πόδι και σούφρωσε τά χείλια.

Ο ένας έσκυψε να δει. Ο άλλος γύρισε και κοίταξε γύρω του σά να φοβόταν μην έρθει κανείς. Τότες έκείνη σηκώθηκε και στα μάτια της φάνηκαν δάκρυα. Μά ξαφνικά έσκασε ένα γέλιο τρανταχτό καθώς κύλαγαν τά δάκρυα στα μάγουλα. Έφερε τόν άγγόνα στα μάτια της και τραβήχτηκε.

Στάθηκε στόν τοίχο κοντά στα κόκκινα αφιόνια και στις παπαρούνες στηριγμένη στο ένα πόδι. Υστερα έβγαλε τη γλώσσα, έγειρε τό κεφάλι της και κοίταξε πονηρά κρατώντας τά γέλια.

Σε λίγο χανόταν πίσω από τη μάντρα.

Οί δυό άντρες άπομείνανε άμίλητοι.

Ο άέρας άκούστηκε να φέρνει γύρα τά χαρτιά στο δρομάκο και πιό πέρα σαν άνάσα στα δέντρα.

— Θα σου ταράξει τό ύπνό σου είπε ο ένας.

— Θα σε ζαλλίξει σά νοθεμένο κρασί γέλασε ο άλλος.

Τό μέτωπό σου στάζει ιδρώς.

— Έμένα, σάστισε ο πρώτος.

Ο άλλος πήγε κοντά και του χτύπησε την πλάτη.

— Γιατί βγήκες έξω, τόν ρώτησε σά μπιστευτικά.

— Και σύ;

Κρότος άκούστηκε και γυρίσανε κι' οί δυό άφαιρεμένα. Υστερα κοιταχτήκανε και σκάσανε ένα γέλιο τρανταχτό σά να σπαρτάριζε τό κορμί τους.

*

*

Η Άρετή άνέβηκε στο πεζούλι του πηγαδιού και πολέμαγε να βγάλει την άγγίδα. Ο μικρός άδερφός την κοίταζε άμίλητος. Τόν φώναξε κοντά μ'ά κείνο έακολούθαγε να την κοιτάζει ήλίθια.

— Να χαθείς... του είπε και τόν τράβηξε άπότομα. Έκείνος έχασε την ισορροπία του και κυλίστηκε χάμω. Υστερα ζάρωσε τά μούτρα του άνοιξε τό στόμα και στάθηκε χωρίς άνάσα, ως που άφησε ένα κλάμα δυνατό. Από τά χέρια του κυλίστηκαν τά άγουρα κορόμυλα που κράταγε.

Η μητέρα φάνηκε από πέρα και φώναξε.

— Τι τούκανε μωρή;

— Τού πέταξα τ' άγουρα κορόμυλα.

— Πάρτο κι' έλα δώ φώναξε πάλι ή μητέρα. Θα νυχλήσης τούς ξένους ανθρώπους.

— Εκείνοι φοβολογάνε... μουρμούρισε στα δόντια της Άρετή. Και δυνατά :

— Τώρα.

— Πάρτο από τό πηγάδι.

Η Άρετή δέ μίλησε παρά τράβηξε άπότομα τό χέρι της κι' έβγαλε την άγγίδα. Φώναξε και τραγούδησε πηδηχτά.

Υστερα πήγε στο πηγάδι κοντά κι' έσκυψε.

Στά άκούνητα νερά του είδε τό πρόσωπό της. Στάθηκε πολλή ν έρα και τό κοίταξε ως που έβγαλε τη γλώσσα πάλι κουνώντας τό κεφάλι σά να περιπαίζότανε.

*

*

Σάν πέρασε τό μεσημέρι, σαν ο ζεστός ήλιος έγειρε οί

δυο άντρες βγήκανε να περπατήσουνε. Ἡ μάνα τῆς Ἀρετῆς τοὺς ρώτησε ἀν θέλουν τίποτα. Ἡ Ἀρετὴ τοὺς κοίταζε περίεργα καὶ δὲν ἀκούγε τὸν μικρὸν ἀδερφὸ ποὺ τῆς μιλοῦσε πλάι. Ἐκεῖνός φώναζε ὥς που γιὰ νὰ τὴν κάνει ν' ἀκούσει πῆγε κοντὰ καὶ τὴ χτύπησε μ' ἓνα ξύλο ποὺ κράταγε. Τότες ἐκεῖνη γύρισε καὶ τὸν χτύπησε στὸ πρόσωπο. Ὁ ἀδερφὸς φώναξε δυνατὰ κι' ἡ μητέρα ἔτρεξε. Πῆγε κοντὰ στὴν Ἀρετὴ καὶ τὴν τσίμπησε στὸ γυμνὸ μπράτσο.

Οἱ δυο άντρες εἶχανε μπεῖ στὰ σκαρτὰ καὶ μακραίνανε καθὼς ἡ Ἀρετὴ ἄρχισε ἓνα κλάμμα γιομάτο θυμὸ κι' ἐπιθυμία—ἓναν μανιασμένο θυμὸ, μιὰ ἀόριστὴ ἐπιθυμία, χτυπώντας τὰ πόδια.

* *

Καθὼς περπάταγαν οἱ δυο άντρες καὶ κοίταζαν ἀμίλητοι τὸ σκαρτὸ, τὰ χαμόδεντρα καὶ τὶς παπαροῦνες ποὺ κοκκίνιζαν παντοῦ κι' ἐνοιῶσαν τὴ μυρωδιὰ τοῦ θυμαριοῦ φτάσανε στὴν πηγὴ. Ἦταν κάτου ἀπὸ ἓνα βράχο, σὲ κοῦφωμα σὰν θόλο κι' ἔσταζε σὲ διάφανο κρουσταλένιο νερὸ σὲ μιὰν ἀκούνητὴ ἐπιφάνεια. Ὁ βράχος ἦτανε χορταριασμένος γύρω. Καὶ τὸ καθάριο νερὸ ἔδειχνε τὸν βυθὸ του. Σκύψανε καὶ ἤπιανε. Μπροστὰ τους, πῆδησε μιὰ σαύρα, στάθηκε σὰν σαστισμένη κι' ὕστερα τρύπωσε στὸ θάμνο.

— Εἶδες τὸ χρώμα τῆς εἶπε ὁ ἓνας. Πρασινωπὸ σὰν φεύτικο.

Περιπαχτικὰ γέλασε ὁ ἄλλος σὰ νὰ θυμῆθηκε κάτι δίχως νὰ μιλήσει.

Φτάσανε σὲ πεῦκα πολλὰ καὶ τὰ πόδια τους γλύστραγαν στὴ στρωμένη ἀπὸ τὰ βελωνοτὰ τους φύλλα γῆς. Γυρέψανε νὰ ξαποστάσουνε στὸν κορμὸ τους. Μακρυὰ φαινότανε τὸ χαμόσπιτο μὲ τὴν μάντρα καὶ τὸ πηγάδι μὲ τὸ πεζούλι γύρω.

— Θὰ γυρίσω στὴν πόλη εἶπε ὁ ἓνας.

Κι' ὁ ἄλλος:

— Φοβᾶσαι σὰν πειρασμὸ τὴν Ἀρετὴ. Ἐχεις τὴ σκόνη τῆς πόλης ἀπάνω σου κι' εἶσαι δειλός.

— Φοβᾶμαι γιατί εἶν' ἀγγιχτὴ κι' ἀγνή.

— Εἶνε ἀγνή ἀπὸ κουταμάρα. Τὸ κορμὶ τῆς τὸ χαίδεψε ὁ ἀέρας τοῦτος. Τὸ μέστωσε γιατί τοῦδωσε ταχτικὰ τὴ δίψα του μὲ τὸ νερὸ τῆς πηγῆς, κι' ἡ γῆς τὸ δεχόταν νὰ κυλιέται στὸ χορτάρὶ τῆς καθὼς ἡ ἀδολὴ σκέψη γύρευε τὴν ἀντρείκια ἀγκαλιά.

Σωπάσανε. Ὁ ἀέρας φύσηξε σὰν ἀνάσα βαρεὶά μέσα ἀπὸ τὰ πεῦκα.

Καθὼς γυρίζανε ὁ ἓνας εἶπε στὸν ἄλλο.

— Κάτου ἀπὸ τὴν ντροπαλοσύνη τῆς τὰ μάτια γελᾶνε πονηρὰ καὶ τὸ κορμὶ τῆς λαχταράει ἐρωτικὰ ἀπὸ ἐπιθυμίες.

* *

Κοκκινάδα ἀπλώθηκε στὸ σμίξιμο τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ ὄριζοντα, κοκκινάδα σὰν βαμένη μὲ αἷμα. Ὁ ἥλιος εἶχε πέσει. Οἱ δυο άντρες βρῆκανε τὴν μητέρα τῆς Ἀρετῆς νὰ κάθεται ὀξω ἀπὸ τὸ χαμόσπιτο. Σηκώθηκε καὶ τοὺς ἔφερε καρέκλες. Τὸ σούρουπο ἄρχισε νὰ πέφτει κι' ἡ κοκκινάδα χανόταν σὲ χρώμα μουντό. Σὲ λίγο ἤρθε ἡ Ἀρετὴ μὲ φρε-

σκοσιδερωμένη τριανταφυλλιά ποδιὰ καὶ χτενισμένη. Πέρασε γελαστὴ μὲ κατεβαστὰ μάτια καὶ χάθηκε στὸν ραγισμένον τοῖχο τῆς μάντρας.

— Σὰν ἀγριοκάτσικο γυρίζει εἶπε ἡ μητέρα.

Πέρασε ἡ ὥρα μὲ τὴν κουδέντα. Βράδυνασε καὶ τ' ἄστρο σπιθωτὰ φανήκανε στὸν οὐρανό. Μιὰ νυχτερίδα πέρασε ἀπὸ κοντὰ τους. Σὲ λίγο ἤδανε τὴ φωτιὰ ποὺ ἀναψε στὸ μαγεριὸ ἡ μητέρα τῆς Ἀρετῆς. Στὸ φαγωμένο φουγάρο οἱ φωτεινὲς γλώσσες κινιόνταν ἀδιάκόπα καὶ στὸ σκοτάδι ἔλαμπαν παράξενα οἱ φλόγες τους. Κι' ὁ ἀέρας τώρα ἀκουόταν στὰ φύλλα τῆς κληματαριᾶς σὰν μούρμουρο. Καθὼς σηκώθηκαν εἶδανε μπροστὰ τους τὸν πατέρα τῆς Ἀρετῆς. Ὁ μικρὸς ἀδερφὸς εἶχεν ἀποκοιμηθεῖ στὸ πεζούλι τοῦ χαμόσπιτου.

* *

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ Ἀρετὴ δὲν ἤρθε καθόλου στὸ σπίτι οὔτε νὰ φάει. Τὸ πρωτὶ ἀκούσανε τὸν πατέρα τῆς νὰ φωνάζει μαζὺ τῆς πρὶν φύγει γιὰ τὴ δουλειά. Ἀκούσανε ἀκόμα ἓνα κλάμα σιγανὸ πνιγμένο.

Τὸ μεσημέρι τῆς ἄλλης μέρας ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς άντρες βγήκε γιατί ὁ οὐρανὸς ἦτανε σκεπασμένος ἀπὸ νέφια κι' ὁ ἥλιος δὲ φαινότανε. Καθὼς περπάταγε στὰ στάχια πλάι εἶδε τὴν Ἀρετὴ πεσμένη μέσα σ' αὐτὰ μὲ τὴ φρεσκοσιδερωμένη τριανταφυλλιά ποδιὰ μὲ γυμνὰ πόδια κι' ἀχτένιστη. Ἐπαίξε μὲ μιὰ γάτα ἄσπρη. Τὴν κύλαγε στὸ χῶμα, τὴν ἔφερε κοντὰ τῆς, τὴν ἔβαζε στὰ στήθεια τῆς, στὸ κεφάλι τῆς, τὴν τσίμπαγε. Ἦταν πεσμένη πλάι καὶ τὴν σκέπαζαν τὰ στάχια. Ἀκουσε βήματα καὶ γύρισε. Τὰ μαλλιά τῆς πέσανε στὰ μάτια τῆς, τὰ σήκωσε καὶ γύρεψε νὰ μείνει ἀδιάφορη. Δὲν κουνήθηκε ἀπὸ τὴ θέση τῆς.

— Γιατί δὲν ἔρχεσαι στὸ σπίτι τῆς εἶπε.

— Δὲ σὲ νοιάζει τοῦ ἀποκρίθηκε καὶ γύριζε κι' ἐπαίξε μὲ τὴ γάτα.

Τὰ μάγουλά τῆς βάφτηκαν κόκκινα.

Τῆς τσίμπησε τὸ γυμνὸ πόδι. Τότες ἐκεῖνη πῆρε τὴ γάτα καὶ τὴν πέταξε πάνω του.

— Νά, εἶπε. Κι' ἀνασηκώθηκε, μὰ δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὴ θέση τῆς. Ὁ οὐρανὸς εἶχε σκεπαστεῖ ἀπὸ νέφια τώρα πολλὰ καὶ πέρα στὸ δουνὸ τὰ σύγνεφα ἦταν μελανὰ.

— Ἐλα στὸ σπίτι γιατί θὰ θρέξει τῆς ξαναεἶπε.

— Δὲ σὲ νοιάζει τοῦ ἀποκρίθηκε ξανά. Καὶ τεντώθηκε στὸ στᾶρι. Σὲ λίγο κάθησε κι' αὐτὸς κοντὰ τῆς. Τότες τραβήχτηκε ἡ Ἀρετὴ.

— Ἀκου νὰ σοῦ πῶ μιὰ ἱστορία τῆς εἶπε.

— Δὲ θέλω ἀπάντησε μὰ τὰ λόγια τῆς ἦταν κομένα, τρομαγμένα.

Πῆγε κοντὰ τῆς καὶ τῆς ἔπιασε τὸ χέρι.

— Ἀφῆσέ με φώναξε ξανά. Ἦταν ὀλοκόκκινη καὶ τὰ μαλλιά τῆς πέφτανε στὸ πρόσωπο ἄταχτα. Τότες τῆς ἔπιασε δυνατὰ τὰ χέρια κι' ἐκεῖνη στριφογύριζε, πάλευε στὰ στάχια μέσα σὰ νὰ γύρευε ἀπ' αὐτὰ νὰ δείξουνε τὴν ντροπαλοσύνη τῆς, σὰ νὰ ζήτηγε νὰ τὴν προστατέψουνε. Μὰ τ' ἀντρείκια χέρια τὴν ἔσφιγγαν κι' ἐνοιῶσαν κοντὰ τὴ ζεστὴ ἀνάσα. Καὶ τὰ στάχια ἔγερναν καθὼς τὰ φύσαγε ὁ ἀέρας.

* *

Ἀρχίζε νὰ ψιχαλίζει. Κι' ὁ ἀέρας σφυριχτὰ νὰ φυσάει σὰν παράπονο ἀπὸ τὰ δέντρα. Καθὼς γυρίσανε εἶδανε τὸν μικρὸν ἀδερφὸ ποὺ τοὺς κοίταζε ἡλίθια μὲ τ' ἄγουρα κορόμηλα στὰ χέρια.

Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

ΤΟΥΡΙΣΤ

La curiosité qui m'oriente vers Athènes m'est venue du dehors plutôt que de mon coeur profond. (Voyage de Sparte. σ. 39).

C'est avec une sorte de maussaderie et pour remplir un devoir de lettré que je vais me soumettre à la discipline d'Athènes.

(Ἰδια σελ.)

Nous autres, pèlerins, indéfiniment mêlissés (σ. 73).

I

Πρῶτος ὁ Chateaubriand, στὴν ἀρχὴ τοῦ περασμένου αἰῶνος, ἔδωκε μὲ τ' «Ὀδοιπορικό» του τὸν τύπο τοῦ βιβλίου ἐντυπώσεων ἀπ' τὴν Ἑλλάδα. Ἡ μοναδικὴ ἐπιτυχία τοῦ μυηστορηματικοῦ ἐκείνου ἡμερολογίου, καθιέρωνε διὰ παντὸς ἓνα νέον «φιλολογικὸν εἶδος». Ἐκτοτε ἡ Ἑλλάς ἔγινε ὁ κλασσικὸς τόπος τοῦ «κομποῦ προσκυνηματος». Οἱ ἄπειροι ρωμαντικοὶ τουρίστ μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἀδελφῆς ἐν ἀρχαιότητι Ἰταλίας, δὲν παρέλειπαν νὰ κάνουν, γιὰ νὰ πλουτίσουν καὶ μὲ ἑλληνικὰ χρώματα τὴν ἀπὸ λίγα ὅσο καὶ χτυπητὰ χρώματα ἀποτελούμενη παλέττα τους, καὶ τὸ σύντομο ταξίδι ὡς τὴν Πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἀρκετοὶ (καὶ πόσο μετανοοῦσαν γιὰ τὸ τόλμημά των αὐτὸ μᾶς πληροφορεῖ ὁ About) μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὸν Παρθενῶνα, προχωροῦσαν καὶ στὰ ἐνδότερα. Καὶ τότε δὲν ἐπέστρεφε σχεδὸν κανεὶς ποὺ νὰ μὴν ἐγκυμονεῖ ἓνα τοῦλάχιστο βιβλίο τὸ ὁποῖον, εὐτυχῶς διὰ τὴν ἀξιοπρέπειά μας, δὲν ἦταν πάντοτε κι' ἓνα τρομερὸ κατηγορητήριον. — Μερικὲς περιγραφές, μερικὰ «γραφικὰ πολὺ περίεργα ἔθιμα» λίγες λέξεις ἀν πασάν γιὰ τὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ πολιτικὴ, ποὺ ἐκρίνετο μὲ «συγκатаβατικὴ προστατευτικότητα, ἐπιείκεια, καὶ προπαντός, ἀμεροληψία», ἀρκετὲς ἀρχαιολογικὲς σημειώσεις, «ρεμβασμοὶ εἰς τὰ ἐρεῖπια» (ἃ πόσο καλλίτερος θὰ ἦσυν, Παρθενῶν, ἀν ἔλειπαν οἱ θαυμασταὶ σου!) ἀναμνήσεις ξηρότατες ἀπὸ τὶς γυμνασιακὰς σπουδὰς (L'hellénisme, pour nous autres bacheliers, c'est un Olympe, un ciel, le pays des abstractions académiques Voyage des parts τοῦ Barrès σ. 51) ὅλ' αὐτὰ μὲ καμμιὰν ἐντρίγκ καμμιὰ φορά (βυρωνικὸν ἀναμώσημα) καὶ τὸ «βιβλιαράκι» (τρόπος τοῦ λέγειν) ἐφκιάνετο. Ἀπ' τὴν μέθοδο αὐτὴν τοῦ «φαμπρικαρίσματος» δὲν ἔφυγε, (ἀπ' ὅσους ἐγὼ τοῦλάχιστο, ἔτυχε νὰ διαβάσω) κανεὶς.

Ὁ Ἐδγάρδος Quinet, ποὺ στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, σ' ἓναν μικρὸ τόμο, τὸ «Νέον Πνεῦμα» ἔγραψε ὅτι καλλίτερο ἔγραψε ὡς διαισθητικὴ ἐρμηνεία, γιὰ μερικὸς Ἑλλήνας κλασσικούς, ἀπ' τὸ ταξίδι του στὴν Ἑλλάδα, ποὺ

μεσόκοπος εἶχε ἐπιχειρήσει, δὲν κατάρθωσε ν' ἀποκομίσῃ καμμιὰ ζωντανή, νέαν, συνθετικὴν ἀποψιν ἐπὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς ζωῆς ποὺ τόσον ἐθαύμαζε. Τὸ ἀρκετὰ ὀγκῶδες βιβλίο του (Ταξίδι στὴν Ἑλλάδα) μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, τὸ ἑλληνικὸν θαῦμα καὶ γι' αὐτὸν ὅπως καὶ γιὰ τοσούτους ἄλλους παρέμεινε ἓνα αἰνίγμα, τὸ πεῖδ ἄλυτο πρόβλημα. Καὶ ὁ Quinet ὅπως καὶ ὅλοι οἱ προκάτοχοι του δὲν κατάρθωσε ν' ἀνασηκώσῃ οὔτε τὴν ἀκρὴ τοῦ πέπλου ποὺ σκεπάζει τὴν Ἰσιδα αὐτὴν, τὴν πεῖδ ὠραία, τὴν πεῖδ τρομερὰ κι' ἀπ' τὴν αἰγυπτιᾶ θεά. — Ὁ Renan ποὺ εἶχε ἔρθει μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ προσευχηθῇ (μιὰ καινοτομία κι' αὐτὴ) στὸν Παρθενῶνα (ὁ ἀδρὸς ἀμαυρωτῆς τῆς θεῖκῆς αἰγλῆς τοῦ Ναζωραίου δὲν ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν «ἐνδεειγμένος» γιὰ μιὰ τέτοια εἰδωλολατρικὴ προσευχή;) ἐφλυδάρησε κι' ἐρητόρευσε σὰν τὸν πεῖδ τυχαῖο λογᾶ. Ὅχι μόνον ὅμως οἱ ξένοι ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἐκξενισθέντες Ἑλλήνες, ὅπως ὁ νεορακινικὸς Παριζιάνος Moréas, δὲν ἀξιώθηκαν ἀπὸ τοὺς λιγόχρονους νόστους των εἰς τὴν Πατρίδα, νὰ ἐμπνευσθοῦν τίποτε τὸ ἐξαιρετικὸς ἐνδιαφέρον. Δὲν ἀναφέρω τὸν σωρὸ τῶν ἄλλων βιβλίων, ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων, ἀρχαιολογικῶν διατριβῶν, «ἐγγχειριδίων à la Diehl ποὺ ἔγινε αἰτία νὰ γραφοῦν ἀπὸ λεγεῶνα ὀλόκληρη ἀργοσκόλων λογίων, ἡ δύστυχη τούτη Ἑλλάδα.

Τί ἑλλειψὶς στοιχειῶδους τάκτ πρὸς ἓναν τόπο ποὺ ἐγέννησε τὸ πεῖδ ὑψηλὸ ἀν ὅχι τὸ μόνο ἀνθρώπινο ἰδανικόν.

Τὰ τελευταῖα τοῦτα χρόνια ἡ μέθοδος ἄλλαξε· ἡ κατασκευὴ ἔπρεπε ν' ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ γούστα τοῦ κοινοῦ. Κι' ἐδημιουργήθη ἓνα περίεργον κατασκευάσμα, ποὺ εἶναι λίγο μυηιστόρημα, λίγη αἰσθητικὴ, λίγη ψυχοδιανοητικὴ αὐτοβιογραφία ἃ λὰ Goethe δλίγη αὐτοανάλυσις, δλίγες σελίδες ἡμερολογίου ἃ λὰ Stendhal, καὶ ἀρκετὴ δόσις λυρισμοῦ μέσα καὶ μαζὶ μ' ὅλα τ' ἄλλα. Ὁ Maurras γράφει τὴν «Anthinea», ὁ Μπονιὲ τὸ «Μετάρημα τῆς Ἀθηνᾶς», ὁ Maclair τὸ «Μυστήριον τῆς Ἑλευσίνος» καὶ ὁ πολὺς Barrès τὸ «Ταξίδι τῆς Σπάρτης».

Κάθε ξένος καλαμαράς ποὺ ἐπισκέπτεται τὸν τόπο μας, γιὰ νὰ βγάλῃ τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ του, γράφει κι' ἀπ' ἓνα βιβλίο. Ἐγίνε τόση κατάχρησις τοῦ εἶδους αὐτοῦ, ποὺ ἀπορεῖ κανεὶς πῶς δὲν ἤλθαν ἀκόρη στὴν Ἑλλάδα συγγραφεῖς σὰν τὸν Willy ἢ τὴν Gyp γιὰ νὰ γράφουν, κι' αὐτοὶ τίς χιουμουριστικὰς των ἐντυπώσεις.

II

Τὸ «Ταξίδι στὴν Σπάρτη» τοῦ Barrès εἶναι περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο ὁ τύπος τοῦ βιβλίου ἐντυπώσεων ἀπ' τὴν Ἑλλάδα. Θὰ κάνουμε κατὰ προτίμησιν λόγον γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ κι' ὅχι γιὰ κανένα ἄλλο, γιατί — γνωστὸ ὅπως εἶναι — φανταζόμαστε πῶς θὰ μᾶς παρακολουθῇ μὲ μελεττερὴν εὐκολία ὁ ἀναγνώστης.

Καὶ στὸ ἔργο του αὐτὸ ὁ Barrès δὲν κατάρθωσε νὰ σκεπᾶσῃ, τὴν ψυχικὴν του πενία. Ὅλη ἡ ξηρότης τῆς «κατασκευῆς» διαφαίνεται παντοῦ κάτω ἀπ' τὶς γραμμές. Τὴν περίεργη αὐτὴ μηχανὴ ποὺ εἶναι «τὸ σύγχρονον εὐρωπαϊκὸ βιβλίο» δταν τὴν ντεμοντάρεις, τί λίγη οὐσία ποὺ ἀπομένει! Μόνο ποὺ στὴν περίπτωσιν αὐτὴ, ὁ ἴδιος ὁ ἀν-

πάντα μπροστά, όπως να καταστήσει την αλήθεια του Νόμου. — κι όσα σκυλιά θέλουν να γαβγίζουν το κατόπι του, ας γαβγίζουν.

Τότες, οι κοφτοι κι οι άσυνείδητοι θαπομονωθούν. Θα προσπαθήσουν να κάμουν ακόμα κάποια αντίδραση, θα θυμηθούν τις παλιές τους μεθόδους, θα προσπαθήσουν να ξαναλιθανίσουν ο ένας τον άλλον, θα προσπαθήσουν να εκμεταλλευτούν ακόμα μερικές λέξεις ιερές: Δημοτικισμός, Ίδέα, Αγώνας, Τέχνη, μα δε θα κατορθώσουν τίποτε, θα χουν απομονωθεί και θα σβύσουν.

Συντρόφοι μου, πρέπει να μαστε ελεύτεροι. Είμαστε ΝΕΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ, θέλουμε νέες αρχές, υγιείς. Ό,τι στραβά βλέπαμε θα το χτυπήσουμε. Η αλήθεια πρέπει να βασιλέψει. — Και θαρχίσουμε απ' την ποίηση:

ΟΧΙ. Η ποίηση δεν είναι η στιχουργία. Πριν βγεί ο κριτικός, είχε φανεί ο ποιητής. Κι ύστερα, όποιος δε μπόρεσε να δημιουργήσει, προσπάθησε να βρή ψεγάδια στο δημιούργημα του άλλου. Ποίηση δεν είναι το μέτρημα των συλλαβών, το ζύγισμα της ρίμας, ή ποσότητα των στίχων. Η ποίηση κρύβεται στο νόημα, στο απλό κι αν είναι (βάθος) κρύβεται στον τρόπο (υποβλητικό ποίημα) κρύβεται στην έκφραση (ατομισμός) και, προπαντός, κρύβεται στον εσωτερικό ρυθμό, και στην εσωτερική αρμονία των στίχων. Αυτά δε βρίσκονται στις στιχουργικές, κι ούτε είναι γνώσεις που αγοράζονται. Αυτά είναι έμφυτα. Και τάλλα είναι τα φέματα, οι συνθήκες, που λιγοστοί είχαν ωστόσο το θάρρος νάν τα πετάξουν. Η ποίηση είναι άπέραντη, και κανείς δε μπορεί να την περιορίσει στα στενά όρια μιας στιχουργικής. Ο δασκαλισμός προσπαθεί να μπη στην Τέχνη, και πρέπει νάν τα νιώσουμε αυτά. Γιατί λίγοι είναι κι οι ΕΛΕΥΤΕΡΟΙ.

Μάης, 12 — 1919

ΙΣΑΝΤΡΟΣ ΑΡΙΣ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ *

[Σκέψεις ενός πιστού της Τέχνης σε μιάν εποχή της ζωής του]

Η Τέχνη μοιάζει με την παλαιά εκείνη παραβολή της εὐτυχίας με τόν δρίζοντα· δεν έχει όρισμό· βγαίνει από τα όρια κάθε όρισμου, και πάντα μένει κάτι που να έπτείνεται ακόμα μακρύτερα. Η Τέχνη είναι ελαστική, οι γραμμές της είναι καμπύλες, — ήμπορεί να χωρέσει τα πάντα — και άλλα ακόμη.

Πολλές φορές ο κριτικός καλλιτέχνης συλλαμβάνει επ'

* Τις άκατάστατες και άτελείς αυτές σκέψεις που θα δώσω λίγον καιρό 'στον «Βωμό, φοβούμαι μήπως τις πάρει κανείς ως απόπειρες 'στην κυριολεξία. Απεναντίας, μέσα σ' αυτές δεν υπάρχει ή παραμικρή ύπόνοια ότι εγράφησαν «εκ προθέσεως», έπίτηδες για να γραφούν. Έγεννήθηκαν 'στον νοῦ μου σε μερικές ήμερες εὐτυχισμένες στιγμές και θέλω να τις πῶ.

Κάποτε, έπίστευα ότι θα μπορούσα να τις συγχροτήσω σε σύνολο και να μη είναι τόσο προπετείς, σάν τώρα, που λέγονται μία-μία· άλλ' αὐτή ή έλλειψη μ' έχει εγκαταλείψει.

αὐτοφώρω την Τέχνην του ν' άσχημονή· ποιεῖ ξαφνα, και νομίζει ότι γι' αὐτό πρέπει να ξεφωνήσει, να κάμη κινήματα βίαια και άνάξια με την ύψηλήν της αξιοπρέπεια· μεθ' — και θέλει να παραμυλή, ή να κάμη έξαιρετικό, εκωφαντικό θόρυβο. Ο κριτικός καλλιτέχνης φαντάζομαι ότι έχει καθήκον τότε να την χαλιναγωγήσει· να την πιέσει με όλην του την ίσχυρογνωμοσύνην, να την κάμη να υποταχθῇ· και για πάντα κάθε της κίνηση να είναι υπό τας διαταγὰς του. — Γι' αὐτό, σε πολλά έργα, φαίνεται καθαρά να τα συνοδεύει ή αποφασιστική αὐτή ῥυτίδα, που είναι ή πιστοποίησις του κριτικού πνεύματος 'στο καλλιτέχνημα.

Εἶπαν πολλοί ὀλοκράται της Τέχνης ότι ή ιδέα του ωραίου είναι αντικειμενική· άλλοι, άπολυταρχικοί, ότι είναι υποκειμενική. Ίδου δυό κατηγορήματα, εὖρωστα, καθαρά, άπαλλαγμένα από το μικρόβιο της άμφιβολίας. Τίποτε δεν είναι ωραιότερο από τις κατηγορηματικές αυτές εκφράσεις μέσα σε μιὰ ζωή γεμάτη άμφιβολία· αλλά και τίποτε χειρότερο, όταν λέγονται με άφέλεια. Μπορεί να επιτρέπεται ὀποκειμενική ιδέα του ωραίου, αλλά μόνο σ' εκείνον, που έχει την δύναμι να την κάμη αντικειμενική. Να δώση εις την ὀμορφιά ένα νέον τύπο, τόν τύπο της προσωπικότητός του.

Σπουδάσει κανείς πρώτα, έννοει, μελετᾷ, — και ύστερα περιφρονεί.

Η δόξα ανήκει σ' όσους θα την περιφρονήσουν.

Η γυναίκα, ποτέ δεν ήμπορεσε να σταθῇ εις το άπολυτωικό ύψος, που της έδωκε το φιλοσοφικό δρᾶμα. Η γυναίκα μόνον δια της Τέχνης είναι μέσον λυτρώσεως του ανθρώπου.

Ένα καλλιτέχνην πρέπει ν' άπασχολῇ, περισσότερον από την ιδέα του Αληθοῦς, ή ιδέα του Τελείου. Το «μεγάλο» έργον είναι κατώτερο από το «τέλειο»· το μεγάλο έργο ὑπομένει ακόμη την κρίσι, το τέλειο είναι πια έξω απ' αὐτήν.

Στην Ποίησι αρέσει πάντα να θρηνη· είναι μέσα της ή ψυχή του αἰλου με το άπαρηγόρητο παράπονό της.

Εἶχα κάποτε μεγάλην ιδέα για τόν εαυτό μου· άλλ' οι έπαινοι μιάς κριτικής μ' έκαμαν να τόν βαρεθῶ.

Η Τέχνη δια τόν Καλλιτέχνην είναι μιὰ ίσρα και ύψηλή· Έξομολόγησις. Τῆς εκμυστηρεύεται τούς τρόμους του, τις μεγαυχολίες του, τ' άμαρτήματά του, της εξομολογείται ό,τι τόν πιέζει, ή ό,τι τόν φαιδρώνει. Και ή Τέχνη κάποτε τόν συγχωρεῖ και συγκατανεύει· μεταμορφώνει τα πάθη του εις καλλιτεχνήματα.

Η «διαίσθησις» έχει και ένα όνομα πιο μετριοφρονέστερο: Φαντασία.

Η άμφιβολία είναι το μεταδοτικό νόσημα τών μεγάλων πνευμάτων.

Η Φύσις θα ήταν ένα μηδέν χωρίς την Τέχνη· όρες ὀλόκληρες μπορεῖ να περιπλανᾶται κανείς 'στην έξοχή και να μη εὖρη το ωραίο και το τέλειο, παρὰ μόνο άπάνω σε κάποιο πατημένο λουλουδι.

Η Φύσις χωρίς την Τέχνη θα ήταν μερικές φορές άφόρητη.

Οι έπαινοι δεν πρέπει να γεννούν εις τόν Καλλιτέχνην παρὰ μόνον ὀποχρεώσεις.

Τώρα τελευταία άρχισαν να ζητούν απ' την Τέχνη τόν ένθουσιασμό, τή ζωή, τόν άκρατο Διονυσιασμό. Άρα γε εἴμαστε τώρα πιο ζωντανοί και την θέλομε ν' αντιπροσωπεύση την τάσι μας; ή εἴμαστε πιο κουρασμένοι και ζητούμε να συμπληρώση αὐτό που μᾶς λείπει;

Η Τέχνη είναι άμυνα πρὸς την Ζωήν.

Τῶν δένδρων, δεν τούς πηγαίνει ή μεγαλοπρέπεια· δεν είναι προωρισμένα να τα θανατώζουμε, μα να τ' αγαπούμε. Η λεύκα, ή φιλύρα, το μελαγχολικό κυπαρίσσι, — αὐτοί είναι οι τύποι του εἶδους. Ο Καλλιτέχνης από τα δένδρα πρέπει νάπαρη την πιο ευγενικήν απόχρωσι της συγκινήσεως και ποτέ να μην εκφράση σε ψηλούς τόνους το μαλακώατο εκείνο σάλεμμα τών φύλλων 'στον λυπητερόν αέρα της εσπέρας.

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Διό λόγια για τις «Πετριές στον Ήλιο» του Γρηγ. Ξενοπούλου

Εἶδα τα όσα εγραψε ο κ. Παρορίτης σ' έναν από τούς περασμένους Νουμάδες για τις «Πετριές στον Ήλιο» του Γρ. Ξενοπούλου, και ας βεβαιώ όχι μόνο δεν έβγαλα το ίδιο συμπέρασμα, μα ποῦφερε στο νοῦ μιὰ σκέψη, που πολὺ μ' έτάραξε. Γιατί, αν κατανόησε σύστημα να πετιέται στις λάσπες κάθε έργο λογοτεχνικό που δε συμφωνάει με τις προσωπικές μας ιδεολογίες, θα φτάσουμε ταχύτατα στο ίδιο έπίπεδο με τούς νεοφώτιστους μανιακούς χριστιανούς τών πρώτων χρόνων, που έκαμαν το μεγαλύτερο δυνατό κακό στην ανθρωπότητα.

Έπειτα, νομίζω πως δεν είναι ή καλλιτεση μέθοδος ή άρνηση δεν υπάρχει εύκολότερος τρόπος από την άρνηση και δυσκολότερος από τή δημιουργία, και ο Ξενοπούλος είναι νομίζω λιγούλας και δημιουργός στο αόστηρό κι' αν τόνε κρίνουμε.

Μα θα μου πείτε: ο Ξενοπούλος δε δημιουργεί τούς ὕπεροχους τύπους, και ακολουθεῖ να κάνει ήθογραφία. Το βρίκαμε! Για να μη ρωτήσω ποῖος έχει τούς ὕπεροχους τύπους και ποῖος δεν κάνει ήθογραφία από τούς δικούς μας διηγηματογράφους, ρωτάω ποῖος εγραφέας φτιάχνει κάτι της προκοπῆς χωρίς μοντέλα; Μήπως τα ὕπεροχα έργα και οι ὕπεροχοι τύποι δεν συμβαδίζουν με την κορύφωση τών διάφορων πολιτισμῶν; Άπάνω σ' αὐτό το θέμα αξίζει να γραφεί πλατιά μελέτη, για να ξεκαθαριστῶν

μερικά ζητήματα, γιατί ό,τι μου κάνει έντύπωση από καιρό, είναι μιὰ σχετική περιφρόνια πρὸς το ήθογραφικό διήγημα και μιὰ προτίμηση πρὸς το ψυχολογικό καθώς το λένε, σὰ να μὴν ήτανε ψυχολογικό και το ήθογραφικό.

Για μᾶς δεν έχει καμιά διαφορά το ένα από το άλλο, μάλιστα εἰδὼ δεν εγράφηκε ακόμα το ήθογραφικό διήγημα. Γιατί σε μιὰ κοινωνία που ζει κι' αναπνέει με τα ήθη και έθιμα, που ο ξεχωριστός τύπος, είτε ο άρρωστος, μόλις ὠχρὰ φαίνεται σ' ένα δυό από τα νεοσηματιζόμενα κέντρα, τί άλλο απομένει για το διηγηματογράφο από την ήθογραφία; Έχτός εἰδὼ θέλει να γράφει φανταστικά πράματα ή να πάρει τα μοντέλα του από ξένα περιβάλλοντα, που μιὰ και δε θα ζῶντε στο δικό μας και ο συγγραφέας τούς θα ναι ξένος από κείνα γιατί δε θα τα ζει ὅπως οι ντόπιοι τους συγγραφείς, θάνα ὠχρὰ κακοφτιαγμένα αντίγραφα, μίμητες άνούσιες, και το χειρότερο ξένα και για το περιβάλλον που τα προμήθεψε και από το περιβάλον που μεταφεντεύηκαν.

Κατά τή γνώμη μου, το καλλύτερο είναι να βλέπουμε το λογοτεχνία σὰ λογοτεχνία και όχι σὰ προσούρα, γιατί το ένα ζητάει να δείξει μιὰ πλευρά ή περισσότερες του αἰώνιου ανθρώπου, ενώ το άλλο ζητάει να προσηλυτήσει τούς ανθρώπους σ' ένα από τα καιρικά ρέματα. Και πρέπει ακόμα να βλέπουμε το διήγημα το ελληνικό, σὰ φυτό που φύτρωσε κάτω από τόν ελληνικό οὐρανό, και ακόμα που μπορεῖ να αναπτυχτεῖ, που έχει σχέση με τή ζωή μας και όχι με τή ζωή της Ρουσίας· τή ζωή εκείνης τῆς ξερούνης πια καλὰ οι Ρῶσοι, ὅπως τή δική μας καλλύτερα εἴμεσις.

Και αν οι διηγηματογράφοι μας προχωρούσαν λίγο ακόμα, άντις να στέκονται στα όρια της άπλης εξιστόρησης και μελετούσαν μεθοδικότερα και από την πραγματικότητα τα κρυμμένα σπέρματα του δικού μας χαρακτήρα, κ' εζήτούσαν να διαγράψουν τις μελαινόμενες ψυχολογικές κατευνσεις της φυλῆς, μες από τα καπάδια που διευτύνονται από τα ήθη και έθιμα, νομίζω πως θα γράφαν το πραγματικότερο ψυχολογικό ελληνικό διήγημα.

Και τώρα ειδικότερα για τις «Πετριές στον Ήλιο», παρατηρούμεν ότι, ο Γρ. Ξενοπούλος και να γράφει ξερεῖ και ὠραία να πλεξει μιάν ὑπόθεση, και να την κινήσει μέσα στο ελληνικό περιβάλον, πράμα που λίγοι το κατορθώνουν, και οι εἶ τύποι του είναι άνθρωποι Έλληνες, σύγχρονοι, ζωντανοί και όχι κατασκευάσματα.

Ας θεωρηθῶν αὐτά άρκυτά για τώρα, γιατί θα μιλήσουμε αργότερα πλατύτερα για κάθε διηγηματογράφο μας, σε μιὰ μελέτη που σχεδιάζουμε για το νεοελληνικό διήγημα.

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Θεατρικά σημειώματα

Κάποια ανάγνησι γίνεται τελευταία 'στην Ελλάδα, που ή θεατρική φιλολογία, αν εξαίρεση κανείς λιγοστά έργα, ήταν ή πιο καθυστατημένη ως τώρα: ύστερα από τόν άφόρητο «Αγαπητικό της Βουκοπούλας» και τούς συγχρόνους του, ήρθα ή επιθεώρησις και ή άκομψη και ανήθικη φάρσα, — και από τα δυό ή Τέχνη άπουσίαζε άπολύτως, δεν ὤληχε μήτε έμμενέσθετο πούθενά. Άνάμεσα σ' αυτές τις δυό τάσεις, που φιλοδοξούν να παραλληλίζονται με την αίσθητική του άμόρφτου κοινού, υπάρχει μιὰ σειρά ήρωικών προσπαθειών, που ὠρμάζουν, επιβάλλονται, μα ύστερα ὀποχωρούν και αφανίζονται: είναι το παλιό Βουλκικό θέατρο, το θέατρο του Χριστομάνου, το σημερινό θέατρο του Ψείου, το Έλληνικό θέατρο. Τα δύο τελευταία είναι σήμερα οι κληρονόμοι της ήρωικής αυτής προσπάθειας. Μα μπορεῖ κανείς να πιστεύη ότι θα είναι εὐτυχέστερα από τα παλιά: τόν Έλληνα, του οποίου ή ψυχή έχει πάθει από μαρσμο, για να τόν ένδυνασθήν κάτι τι πρέπει να είναι μόδα — και έτσι φανερώνεται ή αίσθητική ἀπόλαυση αὐτῶν τῶν καιρῶ. Αλλά ή μόδα αὐτή δεν θα είναι μόνο μόδα· θα είναι μιὰ «δαίαια αίσθητική», μιὰ απόδοσις τών πραγμάτων στη θέσι τους. Το Έλληνικό θέατρο, με τούς μορφωμένους ήθοποιούς του, με το πλούσιο του βεστιάριο, με την σοφή του εκλεκτικότητα,

